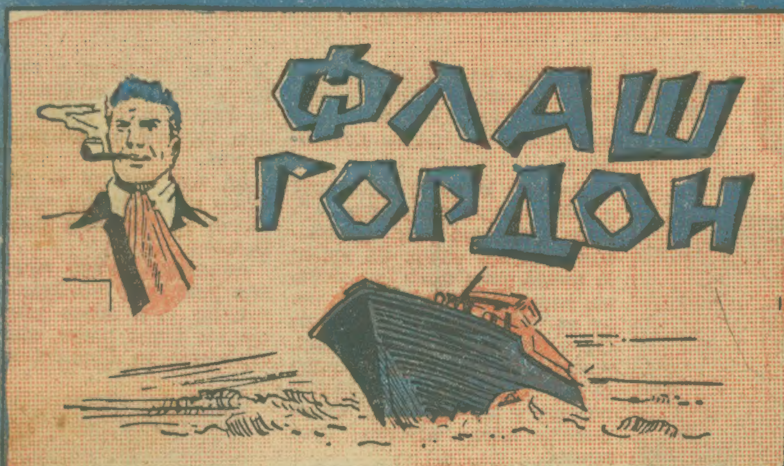
ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

20 ДИНАРА 1952

Година XXI — Број 380
Субота, 11 априла 1959

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

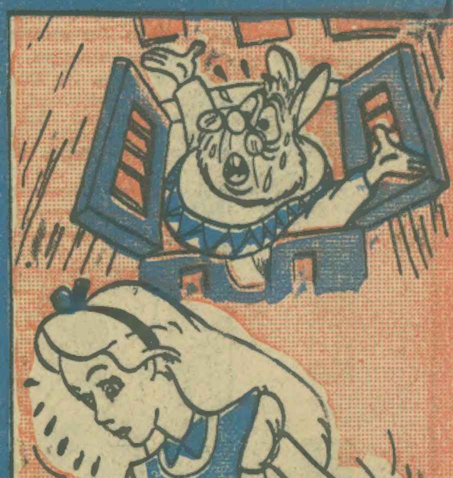

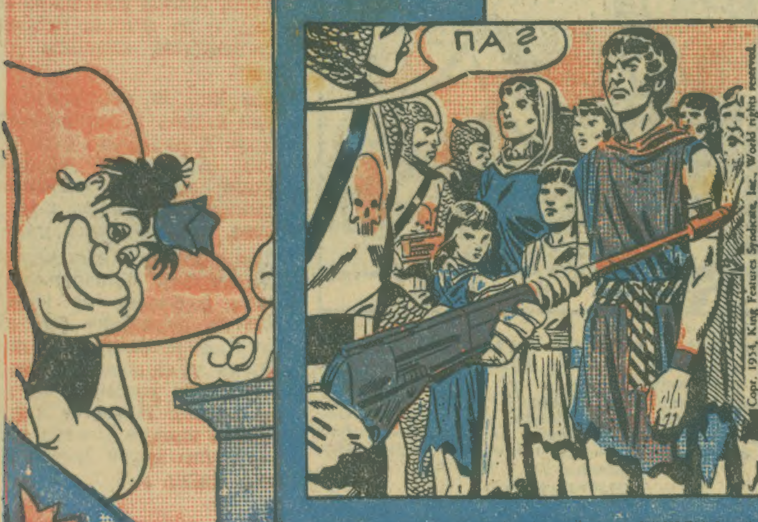

У овом броју:

А.Т./21/59

ПРИЧА О БАНКНОТИ ОД 1 ДОЛАРА

АНДЕРСЕН

Хиљаде туриста пролазе кроз Оденсе, дански град на романтичном острву Финен.

Већину њих привлачи у овај град, иначе пун старинских грађевина и веома живописан и леп нарочито упролеће, успомена на највећег писца дечјих бајки Ханса Кристијана Андерсена.

У једном крају града налази се кућа у којој се родио мали Андерсен, као син сиромашног обућара и праље. Осим очевог обућарског стола, једне постеље и клупе нема готово никаквог другог намештаја.

Једино су на прозорима биле увек чисте и лепо испеглане завесе, јер је његова мајка желела да и сиромашни дом изгледа бар колико-толико лепо.

У другом крају Оденсеа, живео је Андерсен такође у малој кући после очеве смрти када му се мајка преудала. Ту је уређен музеј са много личних предмета, књига, разних докумената и успомена на великог писца.

Међу посетиоцима увек има много деце. Просто их је тешко одвојити од витрина са књигама и цртежима, у којима је Андерсен оживео велики дечји свет, пун лепих прича, које после дуго заокупљају њихову машту.

Али, може се догодити, ако водич случајно не укаже на једну витрину, да посетиоци не виде један од најинтересантнијих докумената — новчаницу од једног долара.

Ево, како је она ту доспела.

Из једног градића у америчкој држави Минесоти написала је писмо невешта рука једне девојчице. На коверти је име, тада већ умрлог писца Андерсена, а у њој новчаница од једног долара и неколико речи: прочитала је почетком овог века у једном америчком листу о Хансу Кристијану Андерсену. Ту се каже да сва деца света дугују много великом писцу.

И она није много размишљала. Из своје уштеђевине је узела новчаницу од једног долара и у писму је послала Андерсену као „отплату дуга".

Али прича ту још није завршена.

Када је после Првог светског рата девојчица, тада већ одрасла девојка, дошла у Данску и посетила музеј у Оденсеу, њеном изненађењу није било краја: под стаклом витрине нашла је своје писмо и новчаницу.

Међу многим значајним успоменама на Адерсена ово наивно дечје писмо и новчаница говоре најубедљивије о великој љубави малишана према њему.

Андерсенове бајке познате су и по илустрацијама које је за њих правио дански уметник Педерсен. Оргинали илустрација се налазе такође у музеју, по зидовима соба и библиотеке у којој су смештене хиљаде и хиљаде Андерсенових дела штампаних у свим земљама света.

Андерсен као цртач

Уз хебрејску, арапску, кинеску и јапанску азбуку, налазе се и књиге штампане у Југославији издате пре и после рата. Стари обичај је да свако издавачко предузеће, када изда неко од Андерсенових дела пошаље један примерак музеју у Оденсеу.

СТАЛНИ АНДЕРСЕНОВ ПРТЉАГ

АНДЕРСЕНОВА КУЋА У ОДЕНСЕУ

У неким од тих издања, налазе се осим Педерсенових, и цртежи које је сам Андерсен правио на својим путовањима.

Познато је да је он, можда и због својих несрећних љубави, потражио утеху у путовању широм света. Са собом је носио увек само два кофера, несесер, кишобран, футролу за цилиндер, и једно уже. Од њега се писац, нарочито, никад није раздвајао. Причало се да га је носио за случај пожара у хотелу — да би се помоћу њега спустио кроз прозор.

Сви ови предмети сачувани су и налазе се у музеју заједно са осталим личним предметима, — четкицом за бријање, наочарима, чајником и другим...

Са својих путовања Андерсен је, уз белешке које су му после служиле за писање дела, доносио и цртеже крајева или знаменитих места кроз која је пролазио.

Са турским пасошем доспео је и до Београда и направио цртеж: насеље на реци, опасано зидинама, са једним црквеним торњем и неколико минарета.

На том цртежу — да сам аутор није написао шта је — тешко да би неко препознао Београд.

Андерсен је као путник имао још једну особину — сакупљао је и разне успомене: понеки букет цвећа, као оне љубичице из Сорента које је добио од једне слепе девојке, и слично.

СЛИКА ОД ИЗРЕЗАНЕ ХАРТИЈЕ — РАД АНДЕРСЕНА

Реченицом о слепој девојци он је и почео свој роман „Импровизатор".

У време када је он живео постојао је обичај да виђеније породице у граду позивају ученике недељом на ручак. И Андерсен је често бивао гост на таквим недељним ручковима.

Али, док се чекало да ручак буде готов, гости су обично забављали домаћинову децу. Андерсен је деци свог домаћина причао тако лепе бајке да су она тражила од својих родитеља да га често позивају.

Но, да би деца имала чиме да се забављају и кад он оде, смислио је и другу забаву: из разних новина и часописа тог времена резао је слике и лепио их у обичне свеске у којима је понекад писао и текст као објашњење цртежа.

На тај начин Андерсен је био у неку руку, и претходник данашњег стрипа.

Доста таквих свезака са његовим, и из новина исеченим илустрацијама, сачувано је у музеју.

Као што је вешто руковао пером славни писац се вешто служио и макказама: остала је велика збирка од неколико стотина ликова, орнамената, фантастичних фигура које је, просто, изрезао макаэама.

Према неким најуспелијим Андерсеновим остварењима у папиру начињене су касније слике на порцелану или стаклу. Тако је омогућено посетиоцима да за мале паре задрже трајнију успомену на његове радове. Може се купити и ружно паче, и морска сирена и многи други јунаци његових бајки...

★★

Х. М. СТЕНЛИ

„Стенли и Ливингстон" су два имена, али ће остати нераздвојна, као један појам, док је света и века. За Хенрија Мортона Стенлија, америчког новинара, име Ливингстон је у први мах значило само задатак који је добио од редакције. Доцније, када је упознао овог енглеског мисионара, постали су прави пријатељи.

Један од великих истраживача „Црног Континента" новинар Стенли рођен је у сиромашној породици у Велсу, у Енглеској, 1841 године. Право име му је уствари Џон Роледс. Пошто је отац напустио породицу, мајка је малог Стенлија сместила у један јавни радни дом. Одрастао без љубави и разумевања, он је постао повучен и апатичан.

Када је напунио 17 година, 1858, побегао је из дома и запосливши се на једном броду као мали кренуо је за Америку. Пошто је брод пристао у Њу Орлеансу он је напустио посао и пошао сам у живот: „без гроша", без икакве струке или знања којим би се могао користити, само са жељом да што више види.

Док је трагао за послом, наишао је на Хенрија Мортона Стенлија, богатог трговца без деце. Стенлију се одмах допао младић. Заволео га је и усвојио. Отада Џон Роледс прима и ново име, а добија и посао. Нови живот се отворио пред њим. Све благодети које су му дотле биле ускраћиване почео је да осећа.

После смрти поочима продата је и његова радња. Стенли је морао да потражи нов посао. Одувек је имао слабости према писању и тако се одао новинарству. Направио је уговор са неколико листова да им шаље дописе са „Запада" где су се тек стварале нове земље. У почетку је био „неспретан" репортер, али се убрзо усавршио.

Успеси које је имао као новинар у самој Америци побудили су га да крене и изван ње. Тако, 1869 године, одлази у Њујорк. Џемсу Гордон Бенету из „Њујорк Хералда" предлаже да га поставе за дописника. Пристаје да сам сноси све трошкове. Пошто је примљен, добио је и први задатак — да прати једну британску војну експедицију у Етиопију.

(Наставиће се)

ЕДГАР ВАЛАС И ПРОЛЕЋЕ

Главни уредник једног великог лондонског часописа позва једног дана Едгара Валаса и рече му:

— Напишите ми један мали чланак о пролећу, па ћу вам за њега платити двоструко већи хонорар но за остале ваше ствари.

Познати писац криминалних романа забезекнуто је погледао новинара:

— Јесте ли полудели? Ја и пролеће?

На то овај смешећи се одговори:

— Баш због тога што је вас и пролеће тешко замислити то би била права сензација!

Валас је неко време размишљао о овом необичном али примамљивом предлогу и најзад одлучи да прихвати понуду и покуша да и он једном буде романтичан.

Чим је стигао кући позвао је своју секретарицу и без иједне речи објашњења стао је да јој диктира поручени чланак право у машину.

Секретарица није могла да верује својим ушима и упитно га је погледала, али је Валас бесно викнуо:

— Не гледајте ме тако, већ пишите оно што говорим.

То је заиста био чланак пун лирског заноса. Из сваког ретка просто је избијао мирис пролећа: млада зелена трава, блиставе капи росе, нежно зелено и трепераво лишће бреза, облачићи на свиленоплавом небу, дах пробуђене земље, младост, нове наде, полет. У том пролећном пејзажу појављује се, најзад, као слика лепа девојка са својим витким хртом. Пред њеним ногама лежи шарена пољана као из снова. Хрт трчи по пољани, пијан од младости и радости, њушка, кевће, јури сопствени реп. Његова господарица спушта се љупко на траву.

Изненада, она испод себе осећа неки тврд предмет. Подиже се, погледа и престрашено крикне: на вилинској пољани лежи један револвер!

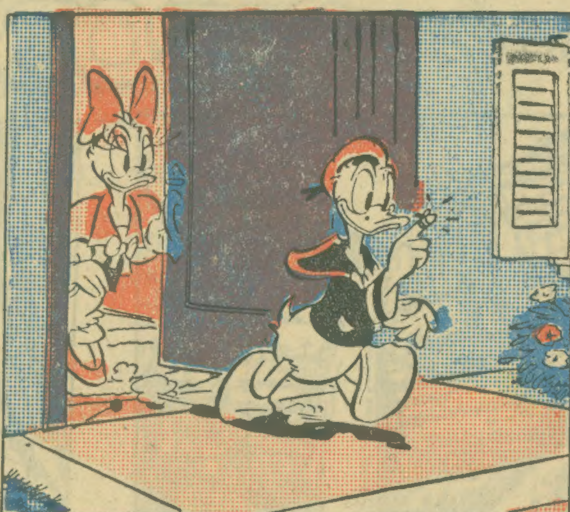
Едгар Валас се, и не примећујући то, вратио свом „занату" и није више могао, поред најбоље воље, да настави пролећну песму у прози.

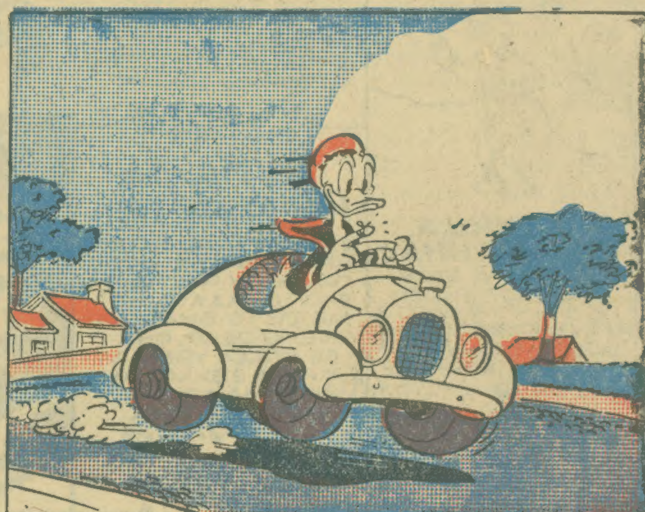
И тако је место порученог чланка о пролећу угледао свет један нови криминални роман.

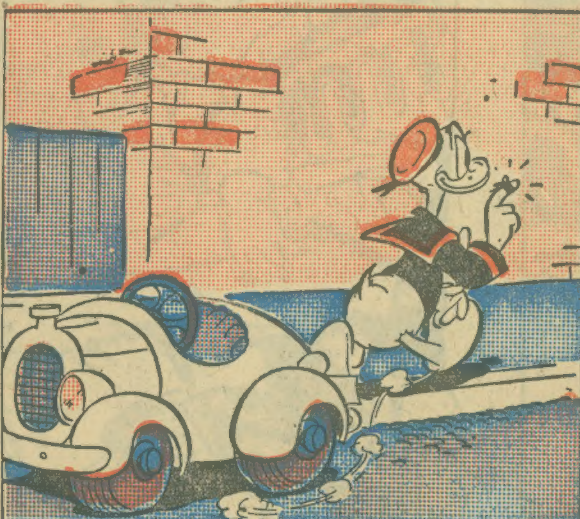
КИТ У ЛЕДУ

Штампа је већ писала да су енглески истраживачи пронашли у једном глечеру Шпицберга одраслог смрзнутог кита. Сада се поставља питање, како се то догодило? Топљење леда омогућило је да на површину избије део његова трупа иако се изнад њега протезао слој дебео 20 метара. Да је кит прво угинуо, резонују стручњаци, он би морао да плива на површини и потом би се распао. То траје много краће но што би се вода око њега смрзла. Очигледно је да кит није могао да улети у већ слеђену санту. Ипак, изгледа као највероватније да се пре 2.000 година кит нашао у пределу где је пад температуре био толико брз и велик да није могао да побегне из ледене клопке.

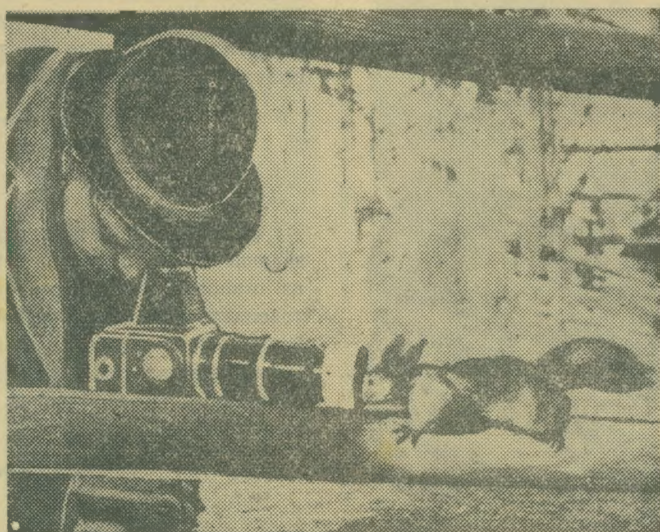

Радознала веверица

Фоторепортер је морао да употреби апарат са веома јаким објективом јер се бојао да ће му млада веверица побећи чим јој се приближи. Међутим, догодило се нешто сасвим неочекивано. Привучена изгледом фотографског апарата, веверица се толико приближила да је њушкицу прибљубила уза сам објектив да види шта ту има.

ВОЛТЕР У ПРИЧАМА

Када је као гост боравио на двору Фридриха Великог Волтер, и поред упорног покушаја да научи немачки, никако то није могао. Приликом изговора се просто гушио. Љут због овога, он је Немцима пожелео више духа и мање консонаната.

☆

Прва лектира Волтерова биле су књиге набављене за 2.000 франака коју је суму завештала једна богата сусетка јер је у малишану, већ врло рано, видела „знаке величине".

☆

Кржљавом и јадном детету чији је долазак на свет мајка платила главом, бабица је прорекла само један дан живота. Али Волтер је, изгледа, већ тада имао духа — продужио је да живи. И дочекао 84 године.

☆

За време прогонства у Енглеској (1726—29), Волтер је присуствовао погребу Исака Њутна чији је одушевљени присталица био. Убрзо после тога у једном друштву се повела реч о томе ко је највећи човек: Александар, Цезар, Тамерлан или Кромвел. Неко је преко очекивања убацио — Њутн. „И с правом — додао је Волтер — јер њему који наш дух јача снагом истине, а не онима који га заробљавају, дужни смо да одајемо поштовање".

☆

„Имам две будале за синове — говорио је увек Волтеров отац — једну песничку (Волтер), а другу прозну (други син Арман)". Међутим, када је 1718 године био на претстави „Едипа", трагедије коју је Волтер написао у 18 година, а која је двадесет пет вечери приказивана пред препуном двораном, отац је седећи у ложи гунђао задовољан: „Гле, утурсуза"!

☆

„Бурбони су се могли одржати на власти да су надзирали мастило и хартију" — рекао је Наполеон, алудирајући на дела Русоа и Волтера, међу којима је прво било „Огледи о наравима". Сматрао је да су она, посредно, утицала на пад Бурбона.

ПРУГАСТИ БЕЛИ МЕДВЕД

Зоолошки врт у Копенхагену добио је пре неколико месеци необичну принову: бело поларно мече чије крзно красе бледомрке пруге. О његовом „рођењу", које претставља праву зоолошку сензацију, јавност је тек недавно дознала. Оба родитеља шареног белог мечета потпуно су бела, а исто тако и његов „брат" близанац. Научници сматрају да је ово необично поларно мече наследило своје тамне пруге од давних предака који су живели пре више хиљада година.

Ripley's ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ!

Пас, коме је подигнут споменик

Мансон, копач злата, имао је срећу. У малој притоци реке Јукон нашао је златан песак, па чак и један грумен чистог злата велики као јаје кокошке. Напунио је неколико врећица песком и зажалио што не може понети више јер му је изгледало да мали поток крије велико благо. Морао је што брже да оде у варош Ном да региструје своје налазиште, јер би иначе могли и други да дођу и заузму његово место.

Побеснела псећа запрега

Иако је изгледало да ће доћи до снежне олује, Мансон даде знак да запрега крене. Хауки, пас предњак, узнемирено је удисао ваздух, а ушима приљубљеним уз главу као да се заштићивао од блиског невремена. И други пси су били немирни и кратко кевтали.

Сат касније бура је почела да бесни. Трајала је три дана. Само стопу по стопу могао је копач злата да напредује са својом запрегом. Потпуно је био изгубио смер, али се уздао у Хаукија. Ишло се много лаганије него што је предвиђао и ускоро му је сасвим нестало хране за псе.

Онда се деси оно чега се сваки водич највише плаши: пси побеснеше од премора и глади!

Почело је тиме што је прво пас Брауни испустио болан крик, а затим забио зубе у врат свог суседа. Најправилније би било да га је Мансон одмах убио, али се све одиграло таквом брзином, да, док је он изненађен спремао пушку, борба се већ увелико водила.

У року од неколико секунди читава псећа запрега је урлала и ваљала се по крвавом снегу. Сви осим Хаукија и кучке Жанете која је била с њим упрегнута. Иако је имала рањену предњу шапу, она се отргла из запреге и одјурила у ноћ. Мансону није остао никакав избор. Морао је побити псе — уколико је још неки био жив. Пуцао је доклегод није завладао потпуни мир.

Хауки је све време стајао непомичан. Ниједан од побеснелих паса није се усудио да му приђе. Мансон га ослободи запреге и пас одмах одјури да трага за Жанетом. После свега неколико секунди он је пронађе. Од страха била се закопала у снег. Он јој олиза рањену шапу и домами је до санки.

Мансон је био свестан да је сада свему крај. Видео је да Жанета не може да помогне, а с једним псом није могао даље. Почео је мрзовољно да растоварује санке. Врећице са златним песком побацао је у снег, а само велики грумен стрпао је у џеп. Нека га нађу с његовим лешом.

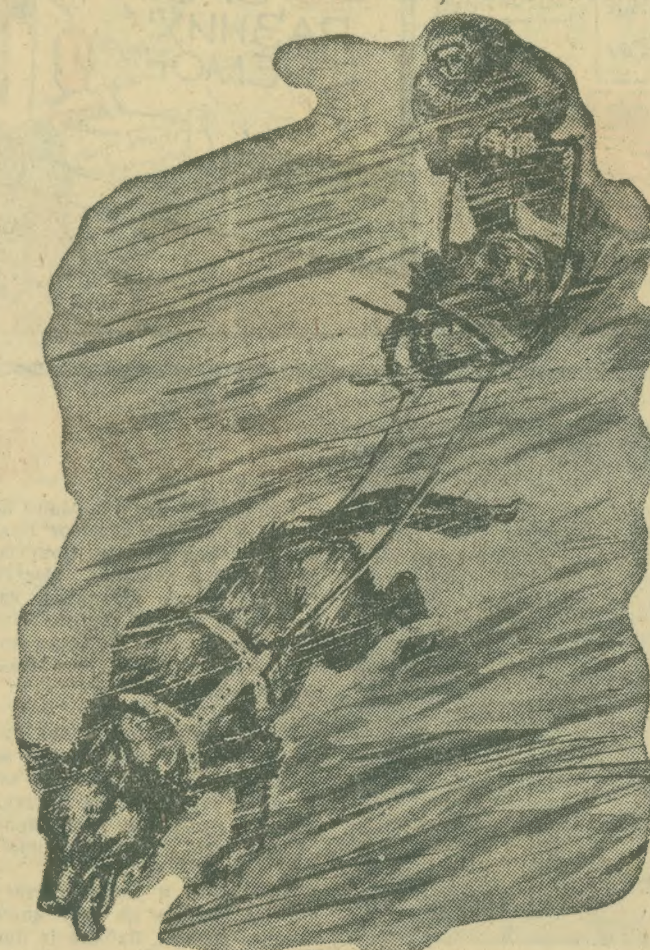
Четвороножни јунак

Хауки је испитивачки посматрао свог господара. Није му се допало што овај не креће даље, и затао кратко заурла, дотрча до санки и стаде на своје место. И Жанета поче да шепа, али паде пре него што је стигла до запреге.

Мансон подиже животињу и положи је на санке. Било је то лудо што је радио, јер Хауки није могао сам да их вуче. Али, храбри пас подиже зубима своје кајишеве и загледа се у Мансона.

— Не иде тако, стари друже, — мрмљао је Мансон. А ипак од прекинутих пређица састави некакву запрегу за Хаукија. Није била потребна никаква заповест за полазак. Пас сам повуче санке и оне почеше да клизе. Као у сну тапкао је копач за њима. После пола сата више није могао да иде. Седе и он на њих, а Жанета се привуче и наслони на њега. Хауки је вукао и даље. Мансон се намести тако да заштити главу од ледених иглица којима га је олуја шибала. Капуљачом се тако замотао да је остао само мали отвор за ваздух.

Мора да је заспао, јер кад је опет почео да мисли била је већ ноћ. Олуја је била попустила, а месец је аветињски гледао кроз раскидане облаке.

Хауки је још вукао санке. Ишао је лагано, веома полако, и у чудној цик-цак линији. Тада Мансон угледа с десне стране једну малу групу ниских бреза. Ту је хтео да се одморе. „Ги" викну он, што значи „на десно", али Хауки продужи пут у чудном, несигурном смеру. Мансон увиде да се псу нешто десило.

Скочи са санки и притрча Хаукију. Ухвативши кајишеве он га заустави. Тешко је дахтао и стално окретао главу као да хоће нечега да се ослободи. Цвилећи му је Жанета лизала њушку. У врећици која је била причвршћена за санке, Мансон нађе малу воштану свећу, и упаливши је угледа необичан призор. Снежна олуја затворила је псу очи тврдом наслагом лида. Четвороножни јунак вукао је санке за собом на слепо, миљу по миљу, сат за сатом. Али није изгубио смер. Стигао је тачно где је требало. По групи дрвећа Мансон је утврдио да је свега за једну миљу удаљен од свог шатора.

Изнуреног пса он положи на санке, а сам се упрегну. Није више било далеко. За два сата стигли су до шатора и залиха хране.

Неколико дана после тога наиђоше туда неки копачи злата са две псеће запреге и поведоше Мансона и његове псе у Ном.

Хаукијев вид није се могао спасти. Додуше, није остао потпуно слеп, али му је вид толико ослабио да није више могао бити предњак. Друго место у запрези Мансон није хтео да му додели, јер то би била увреда за овог храброг пса. Али, нађен је излаз. Хаукију је дозвољено да трчи слободно поред санки.

Захваљујући Хаукијевом непогрешивом инстинкту, Мансон је нашао и оно место где је бацио врећице са златним песком.

Кад је Хауки угинуо, подигнут му је у Ному споменик, а име му је записано у „Златну књигу запрежних паса са Аљаске".

ДА НИЈЕ БИЛО УДИЦЕ...,

На обали реке Вајр близу Флитвуда у Енглеској, 52-годишњи Роберт Рејд мирно је пецао рибу. Одједном је одјекнуо ужасан крик и у брзим таласима реке појавило се тело неког дечака. Не часећи рибар је замахнуо удицом и на његову огромну радост она се закачила за одело малог дављеника. С највећом зебњом повлачио је канап и дете довукао до обале. После га је рукама извукао из немирне воде. Рибар и родитељи, који су као без душе дотрчали, успели су да вештачким дисањем дете поврате у живот.

И С Т О...

У већини филмских студија у Холивуду глумци који задоцне морају да напишу кратко оправдање у књигу која их отворена чека у предворју. Уобичајено је да кад први зодоцнели наведе као разлог „магла" или „квар на аутомобилу", остали за њим, и не гледајући, забележе само „дето" (исто). Недавно су тако три глумца додали „дето" испод претходног образложења. А оно је гласило: „Моја жена је јутрос родила близанце".

И они се решили...

У ирској варошици Данглав до пре месец дана била је на снази уредба из 1918 године. Према њој су брачни парови, ако су желели да седе једно поред другог за време биоскопске претставе, морали на улазу да покажу венчаницу. Неожењени су имали места десно, а неудате лево од пролаза на средини. Оци Данглавова су, ипак, најзад одлучили да пођу „укорак с временом" па су укинули наредбу.

»РОГ« АФРИКЕ БИЋЕ СЛОБОДАН

Баците поглед на карту која претставља афрички континент. Да ли вам његова десна страна, коју запљускују таласи једног мора и једног океана, код Аденског Залива, личи на неку израслину? Не зна се коме је прво пало на памет — географу, историчару, трговцу, путопису или првим истраживачима да то пространство од 340.000 квадратних миља, на коме живи преко три милиона становника, назову „рог Африке“..

На том „рогу“ живе искључиво Сомалци. По њима се ово пространство, званично, зове Сомалија.

Пре њих ову област су насељавали Банту-црнци. Али они нису имали снаге да се одупру јачим племенима. Због надирања Гала, они су одлазили све даље док им се траг није сасвим изгубио.

После многих векова, за које време су се смењивали на управи сомалски султани, португалски освајачи, Турци, Египћани и занзибарски султан, последњих година прошлог века дошле су колонијалне силе и поделиле међу собом територију Сомалије.

Три европске државе, Француска, Енглеска и Италија, уграбиле су лавовске делове. Француска се утврдила на територији којом и сада управља и која се званично назива Француска Сомалија. Велика Британија у свом делу — Британској Сомалији. Италија је, уз сагласност Велике Британије и Француске, окупирала територију која носи назив Италијанска Сомалија. Менелик је заузео данашњи Огаден и јужне делове покрајине Борана, настањене сомалским племенима. Поред дела, који званично носи назив Енглеска Сомалија, британске власти су уз своју колонију Кенију укључиле и сомалску територију с оне стране реке Тана.

Француска Сомалија има 60.000 становника, Британска 700.000, бивша Италијанска Сомалија 1,270.000 и Етиопска Сомалија 700.000.

„Рер“ је група породица, а „тол“ неколико „рера“

Говорни језик свих Сомалаца, подељених између три европске колонијалне државе и Етиопије зове се — сомали. Поједине групе говоре разним дијалектима али су они свима разумљиви. Сомали је само говорни језик, док је свака колонијална власт завела у администрацији као званични — свој језик. Сомалци су покушавали да уведу своје домаће писмо, али је то, засад, остао само покушај. Образованији Сомалци служе се арапским језиком.

У Сомалији је данас искључиво племенско уређење. Основна јединица је „рер“, што значи група породица. Више оваквих сродних „рера“ удружује се у „тол“, што би одговарало племенској организацији; „тол“ сваких неколико година сазива општу скупштину на којој се демократским путем бира племенски поглавица. Њега Сомалци називају султаном.

Пошто на целој територији има врло мало наводњених површина и пошто климатске прилике у разним крајевима нису једнаке, у Сомалији је бављење сточарством могућно само на номадски начин.

Земљорадња, а тиме и везивање номада за земљу, тек је у зачетку. Сталних пољопривредних радника има само на фармама странаца, док је самосталних ситних сељака још веома мало.

У градовима које су подигле колонијалне силе, настаје прво градско становништво, — ситни трговци и занатлије.

Од дела Зењ-царевине до фашистичког похода на Етиопију

Бивша Италијанска Сомалија је највећа и најважнија сомалска територија. А читава обала Сомалије рано је пала под утицај муслимана. Градови на источној обали, од којих су најглавнији Магадисцио и Брава, претстављали су део Зењ царевине и делили њену судбину. У шеснаестом веку покорили су их Португалци, следећег века имами Мускат, а 1889 султани од Занзибара. Уговорима са сомалским султанима 1889 и споразумом с Великом Британијом, Занзибаром и Етиопијом, обала источно од Британске Сомалије пала је под италијански утицај. Августа 1892 султан од Занзибара дао је у најам Италији луку Бенадира на педесет година. Споразумом од 13 јануара 1905 султан од Занзибара уступио је своја суверена права у лукама Бенадира италијанској влади за 144.000 фунти. После тога италијанска влада преузела је потпуну управу у лукама, а 1905 године Велика Британија је уступила Италији земљу близу Кисмају.

Године су пролазиле. Италија је, са своје стране, мало улагала, а из Сомалије снабдевала своју индустрију и хранила становништво.

Фашистичка управа желела је да се претстави свету као једна од великих сила, са којом се мора рачунати. Зато је као најпогоднију за једну јевтину демонстрацију, изабрала Етиопију. Она је слаба, без великих ратничких традиција — мислили су фашисти — и биће то лак а масан залогај. Француска и Енглеска су мирно посматрале њихове припреме за напад. Италија је убрзано вршила пребацивање својих трупа из Европе и мобилисала саме Сомалце против Етиопије. Фашистичке фанфаре су затрубиле. Од аутомобила, топова и тенкова није се могло проћи. То је био знак за „велики“ поход! Авиони су 1935 почели да лете по афричком небу и да плаше безбрижну дивљач. Брујали су „Фијатови“ и „Ланчијини“ мотори кроз увек тихе пределе. Из пушака и топова косила је смрт.

Како су се преварили фашистички стратези! Сваки корак по етиопској земљи плаћали су крвљу. Стреле су се супротстављале митраљезима и уђут кале их. Прса етиопских људи су била најјачи бедем који је годинама бранио отаџбину.

О херојству етиопског народа зна цео слободољубиви свет.

Јануара 1941 године, британске и афричке трупе запоселе су Италијанску Сомалију, а 1948 је Велика Британија вратила Етиопији Огаден, који су им Италијани били одузели.

Уједињене нације су 2 децембра 1950 године, повериле Италији старатељство над њеном бившом колонијом, са задатком да оспособи Сомалију да у року од десет година постане независна држава.

И афрички „рог“ ускоро треба да се ослободи туђинске власти. Година 1960 је одређена као последњи рок до кога се на њему могу најдаље задржати Европљани.

ПОШТОМ У ШКОЛУ

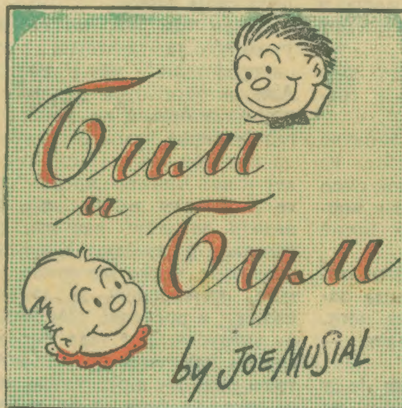
У Онтарију, централној канадској провинцији, има више од 1200 деце која уче школу путем поште. Овај начин школовања је одобрен од Министарства наставе, јер једино на овај начин могу да се образују она деца чији родитељи обављају службу на светионицима, или су мисионари код Индијанаца у северном делу Онтарија, или, пак, имају фарме у удаљеним крајевима.

Провинција Онтарио сноси све трошкове око овог необичног школовања. Али овако могу да уче само она деца која станују у местима удаљеним најмање 5 километара од најближе школе, и која могу да докажу да им не стоји на располагању никакво превозно средство. Значајно је још и то да ови ученици добијају све школске књиге бесплатно, а постижу и добре резултате у учењу, јер се специјални учитељи брину о њиховом напретку.

КАО ПО ПОРУЏБИНИ

Један фоторепортер желео је да снима распрскавање водених капљица. За то се није обратно човеку, већ једном делфину који то уме боље и лепше од људи. И ево шта је добио!

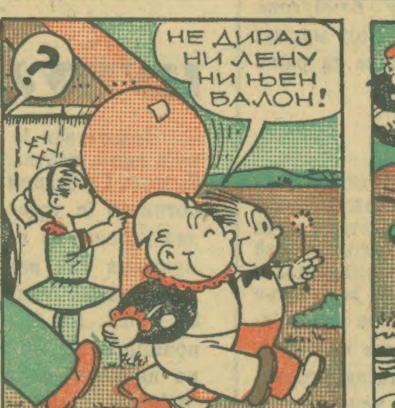

ТРИДАКНА ГИГАС И ВЕШТАЧКА НОГА

Аустриски подводни истраживач Ханс Хас кренуо је почетком прошле године на шестогодишњу пловидбу по Индиском Океану и топлим јужним морима. Његови другови и он спадају међу прве гњурце-истраживаче. „Подводна“ каријера смелог Аустријанца почела је још 1937 године на Француској ривијери. Отада је море, како сам каже, његов други дом. Овде доносимо један одломак из његове књиге „Ми излазимо из мора“.

Пловили смо против струје изнад подводног гребена, и нашли се усред правог, као из бајке лепог, коралног пејзажа. Дубина лагуне износила је 10—12 метара. Ту, у релативно тихој води, израсли су високи и китњасти корални жбунови. Провлачећи се кроз њих пливале су безбројне, блиставе од сунчеве светлости, жуте и плавичасте рибе. Две невелике сиве ајкуле пришле су нам сасвим близу, осмотриле нас и поново ишчезле. Кудагод смо бацили поглед откривали смо задивљујући чудне и лепе коралне „грађевине“ између којих је све врвело од малих и великих риба. Ту смо угледали и прву џиновску шкољку тридакну. Лежала је на дну, масивна, с полуотвореном таласастом љуштуром. У пречнику је имала више од два метра.

Посматрали смо је изблиза, с неком врстом поштовања. Као што смо негде раније прочитали, њени спољашњи делови претстављају „баштицу“ у којој тридакна гигас „гаји“ сићушно водено биље слично ономе што слободно плива по води. То биље „живи“ на кожи и у ткиву шкољке и претставља допунски извор њене исхране — редак случај кад храна не долази само споља, већ и из сопственог тела. Пре но што ће своје потомство пустити у свет, тридакна гигас га снабдева стотинама таквих симбиозних водених биљака. Због тога што је овом биљу за његов живот и сазревање потребна сунчева светлост, тридакна гигас се увек налази на добро осветљеном месту и стално држи своју љуштуру полуотворену.

Лота је сасвим близу принела руку: шкољка се у тренутку затворила.

— Шта мислиш, — запитао сам је кад смо се вратили на површину да ли би човек смео да стави ногу међу њене капке? Не верујем да би могла да ме „зароби“.

— Боље да то не чиниш, можда ћемо успети да негде набавимо какву вештачку ногу. Нема смисла ризиковати, — одговорила ми је.

Једног дана Лота ми је у Kерnсу обратила пажњу на радњу у којој су се продавале чарапе. У витринама су биле изложене многобројне вештачке женске ноге у свиленим чарапама. Зауставили смо се, ушли у трговину и на опште чуђење купили једну ногу. Била је од пластичне масе и ми смо је покрили још слојем гипса. Нека џиновска тридакна на њој испроба своју снагу! С наше стране то баш није било сасвим поштено јер је нога била прилично тврда. Али, у сваком случају то је нога, и бољу нисмо могли наћи.

Следећих дана без престанка је падала киша.

— Знаш ли на шта смо потпуно заборавили? — запитала ме је Лота једног дана.

— Шта?

— Нашу ногу!

Уствари, „нашу ногу“ нисам заборавио. Чекао сам да наиђемо на неку веома велику смртоносну шкољку, како домороци називају тридакну гигас. Кад се небо сасвим разведрило, упутили смо се према Мајклмас кеју где смо, на једном месту заштићени од ветрова, нашли неколико смртоносних шкољки. С једном од њих извели смо опит.

Док је Лота држала фотографску камеру „на готовс“, ја сам међу растворене љуштуре шкољке гурнуо ногу и [illegible] је исто онако брзо као што би то учинио човек кад би случајно нагазио у њен отвор. Тачније речено, само сам покушао да је истргнем, јер се шкољка затворила и ногу није пуштала. Уколико сам више вукао, утолико су се поклопци чвршће приљубљивали. Шкољка свакако није имала никакве рђаве намере: страно тело ју је раздражило и она је у самоодбрани затворила своје капке.

Чекао сам док ми се није учинило да тридакна стеже „непријатеља“ мање снажно. Али и овог пута шкољка се показала бржом од мене: стегла је капке чим сам покушао да извучем ногу. После тридесет и пет минута „предао“ сам се и помоћу ужета, које смо везали за ногу, извукли смо шкољку у плићак. Кроз отшкринуте капке провукао сам нож, причвршћен за дугачку палицу, и пресекао сам мишић — затварач. Тек тада смо могли да извучемо ногу и испитамо ране на њој: оштре ивице шкољке биле су се дубоко усекле у гипс.

Приче рибара-домородаца о шкољки-убици показале су се као тачне. Ако какав сакупљач морских краставаца за време осеке, кад му је вода до груди, ступи ногом у отворена „уста“ шкољке-убице сасвим је могућно да га она држи заробљеног док не наиђе плима и он не ишчезне у надошлом мору. Исто тако лако може да настрада и гњурац коме случајно нога или рука западну у отворену шкољку. Ми смо се лично уверили да тридакна гигас не пушта своје заробљенике.

ТРЕЋИ ПУТ САМ ПРЕКО АНТЛАНТИКА

Немачки лекар и истраживач Ханс Линдеман намерава да и трећи пут, сасвим сам, преплови Атлантски Океан. Ускоро ће на својој девет метара дугој јахти „Либерија IV“ кренути из једне луке у Француској Екваторијалној Африци да би, како се нада, после 40 дана стигао у Кајену у Јужној Америци, одакле би Карипским Морем продужио за Флориду.

Године 1955 Линдеман је у чамцу начињеном од једног комад дрвета препловио Атлантик. Следеће године поновио је тај подвиг, само овог пута у чамцу за склапање, и то сериске производње. То су били најмањи пловни објекти који су икад савладали Атлантик. На својим пловидбама, а увек је путовао сам, Линдеман је на себи проучавао могућности за одржавање бродоломника у животу. Своје доживљаје и научна запажања са оба путовања изнео је у књизи „Сам преко океана“.

ЗБОГ ШТЕДЊЕ

Недавно су грађани Штокхолма имали прилике да виде једну реткост — милион круна у готовом новцу. Овај новац је целог једног дана био изложен у великој витрини у главном холу штедионице у Штокхолму. Повод за ову изложбу била је пропаганда за даљу штедњу, а тога дана је и навршена једна милијарда улога. И акција је успела. Готово ниједно лице, од неколико хиљада колико их је тога дана прошло кроз хол, није пропустило да на своју уложну књижицу не стави бар још неку пару.

ПАУЧИНА – РИБАРСКА МРЕЖА

Неки урођеници из Аустралије и са Нове Гвинеје живе само од риболова. Пошто су врло примитивни, нису у стању да лепе мреже за лов сами направе. У томе им помажу пауци, огромни пауци, који ткају своју кућу — паучину. Али она може да корисно послужи — као мрежа.

Нит ових паука је невероватно јака. Може да поднесе тежину од 80 грама, а дебела је 0,01 сантиметар. Усто је и еластична.

Читава пређа достиже дужину готово два метра. Урођеници ткачима-пауцима помажу — забијају бамбусове кочиће и тако им омогућују да на њима развију своју мрежу.

Када је исплетена, преостаје само да се скине са рама.

ВОЗАЧ БЕЗ ДОЗВОЛЕ

Као возач војних санитетских кола Дерек Броун из Норфолка, сада 50-годишњак, за време последњег светског рата превалио је 100.000 миља, што значи као да је четири пута обишао земљину куглу. Али, иако је у току 22 године већ дванаест пута покушавао да стекне дозволу за вожење малог аутомобила није успео да положи испит. Само, он ће и даље да иде — све док не наиђе на стручњака који ће му објаснити оно што не зна. Чланови енглеске званичне комисије, пак, сматрају да би он сам, на основу само досад постављаних питања на испиту, могао да пронађе у чему греши.

КУПУЈЕ СВОЈЕ СЛИКЕ

Јединствен је случај у историји уметности да сликар купује своја платна. То се ипак догодило француском сликару Карзуу. Са једном великом уметничком галеријом у Њујорку потписао је уговор за приређивање изложбе. Али само под два услова: да не сме да узима слике које се већ налазе у музејима или приватној својини, а број слика да не буде мањи од 40. Мада је радио без предаха, успео је да заврши 30 слика. Да би приредио изложбу према уговору био је приморан да објави овакав оглас: „Купујем слике Карзуа по највишој цени“. За велике паре купио је десет својих рођених радова.

ЈЕДАН СРЕЋАН СЛУЧАЈ...

На изласку из Дормагена, између Келна и Нојса, на левој обали Рајне, налази се највећи завод за подизање и преваспитавање напуштене и заостале деце. „Завод Рафаел“ — тако се зове та установа — од пре неког времена примењује један нов метод у погледу преваспитавања беспризорних дечака и девојчица.

Директор ове установе увек је примењивао само најновије педагошке методи које би успешно деловале у васпитању и подизању деце. У том његовом настојању случајно му је помагао један срећан случај. Једнога дана на упражњено место васпитача дошао је неки учитељ који је у својим слободним часовима, да би прекратио време, правио „гамба-виоле“, неку врсту азиских гусала.

Тада се „преконоћ“ догодило чудо. Сви питомци „Завода Рафаел“ заинтересовали су се за овај посао. Директор је одмах схватио да је ово право откровење у педагошком смислу. Претворио је неколико заводских одељења у радионице и дечаци и девојчице, које није нико могао ничим да заинтересује дуже од неколико дана, или чак само неколико часова, почели су са страшћу и са много смисла и даровитости да праве азиске гусле. Сваки је уз то научио и да свира на њима.

Код питомаца се постепено појавила жеља да праве и друге, компликованије музичке инструменте, што им је одмах било омогућено. Истовремено је образован и један оркестар па су питомци и питомице завода почели да приређују концертне и изван Дормагена.

Чланови Државне комисије, у чији делокруг спада старање о овој деци, када су недавно дошли у завод били су пријатно изненађени. Затекли су две-три стотине дечака и девојчица сасвим измењених физиономија. Дотле мрачна и сетна, или са маском досаде и неке недокучиве равнодушности, сада су то била ведра и весела деца заузета или прављењем музичких инструмената или самим музицирањем.

Сав тај успех, тај преокрет у погледу педагошких метода настао је, ето, пуком случајношћу: новински оглас довео је у завод једног незапосленог васпитача, који је, опет случајно, скраћивао време правећи гусле, дељући дрво најпримитивнијим средствима.

НАЈСТРАШНИЈИ БОЛ

Лекари и пацијенти кажу да ниједан бол не може да се упореди са неуралгичним болом nerva trigeminusa, који се зове „tic douloureux“. Чак ни зубобоља, главобоља, посекотине или убој не изазивају већи бол. Ово обољење се сматра најјачим физичким болом, а осећа се у пределу лица.

ПОСЛЕДЊИ *ВЕЛИКИ* ШТРАЈК

Једног дана, крајем априла 1940 године, у београдској авионској фабрици „Рогожарски", тачно у 9 сати пре подне — одјекнула су три снажна ударца чекићем о гвоздену полугу. Тог тренутка сви радници су мирно стали поред својих утишаних машина. Сваки се задржао на свом радном месту, али њихове руке се више нису покретале. У фабрици је настала тишина.

Три ударца чекићем

Тако је објављен један од последњих великих штрајкова у старој Југославији, којим је руководила Комунистичка партија. Трајао је више од три месеца, и обухватио је не само аеронаутичке раднике у фабрици „Рогожарски" него и из свих београдских фабрика исте струке.

Та три ударца одјекнула су међу радницима у целом Београду. Штрајк је захватио око три хиљаде радника, што значи, с њиховим породицама, да се преко десет хиљада људи решило на одлучну борбу за своја права.

Три ударца чекићем о гвоздену полугу, били су зов на штрајк за остварење права радника у аеронаутичкој индустрији. И кад се утишао и последњи јек са гвоздене полуге, у фабрику су наједном почели да надиру жандарми и полициски агенти. Међу њима је био и онај најозлоглашенији, крвник безбројних напредних људи радничког покрета — Вујковић, тада претставник Управе града Београда. Са њим је био исто тако по злу познати агент Покрајац, и још неки други.

Читава фабрика „Рогожарски" била је опседнута, а њен претставник нашао се у кругу фабрике, као неки заробљеник штрајкача.

Полициски агенти су довикивали: „Наставите рад, и никоме ништа неће бити!" Кроз гомилу радника, спремних да се одупру навали агената и жандарма, провукао се један омањи црномањаст радник, и одлучно, јер је био свестан да иза њега стоје јединствени сви радници фабрике, што га је грло носило одговорио:

— Ми рад нећемо наставити док се не задовоље наши захтеви. Скидамо са себе сваку одговорност за оно што ће се десити са фабриком у случају да дође до сукоба између радника и полиције. Ми тражимо да се наши другови пусте из затвора и да се полиција повуче.

На упереним пушкама сијали су бајонети

И жандарми су се полако привлачили у фабричко двориште, са упереним пушкама на којима су се сијали ножеви. Међутим, они су наједном устукнули и видно се узнемирили, када су се отворила велика хангарска врата. Дуж читаве њихове ширине, непомични и намргођени, са упереним швајс-апаратима и с тешким алаткама у рукама — стајали су најодлучнији радници штрајкачког одбора с групом синдикалних повереника, који су били окупљени око партиске организације. Спремни су били да се борбом одупру полицији, ако она покуша да продре и у зграду.

Поново су настали преговори. Радници су тражили да се полиција повуче из круга фабрике и свих улица уоколо, како би сваки радник могао слободно да оде својој кући. Тада је тако и било.

Међутим, сутрадан, када су радници почели да пристижу нашли су на затворене капије које су чували жандарми и полициски агенти. Власници фабрике, у договору са властима прогласили су локаут, извршили противудар — отпустили су све раднике одједном и тако прекршили уговоре што су их имали са њима.

У знак солидарности са отпуштеним радницима фабрике „Рогожарски" објавили су штрајк и сви радници аеронаутичких фабрика које су се у оно време налазиле на подручју Београда. У историји нашег радничког покрета овај велики штрајк је познат под именом „штрајк аеронаутичких радника".

Радници су оправдано тражили од власника да се побољша њихов економски положај, јер се услед ниских надница и све теже кризе пред рат тешко живело. Тражили су и извесне, сасвим скромне, олакшице у раду, — али о све то су се власници оглушили.

Нису били сами

Полиција је претходно била похапсила радничке повереникe којима је стављено у дужност да воде преговоре о захтевима и да ни у чему не попуштају. Као први одговор на ово радници фабрике „Рогожарски" објавили су протестни штрајк од 15 минута. Власници су остали непопустљиви, уздајући се у помоћ режима и његове полиције.

Ускоро су се захтевима радника придружили и њихови другови из још пет београдских фабрика исте струке. Али, свуда је било исто. Не само што су власници грубо одбили њихова тражења него су их прогласили и непријатељима земље, антидржавним и антипатриотским елементима. У све већој ратној психози власници су само неизмерно гомилали профите и делили их са онима који су претстављали њихову заштиту.

И после локаута радници су остали при својим захтевима. Али нису били сами — усталасао се добар део Београда. Њихова акција није се ограничила само на фабрику. Успели су да установе да главна снага земље нису капиталисти и режим.

Током штрајка откривене су многе неисправности не само у аеронаутичкој индустрији него и свуда у старом режиму. Радници су, тражећи своја права, у исто време говорили и о опасности која прети земљи од самог њеног поретка.

Иако без хлеба, сви су они са својим породицама упорно продужили штрајк. У тим тренуцима њихова највећа снага и подршка била је Комунистичка партија, која се побринула и за њих и њихове породице. Већ седмог дана штрајка почеле су да раде кухиње, у којима су припремани ручак и вечера, а и известан број београдских пекара давао је за штрајкаче бесплатан хлеб. О свему овоме нарочито су се бринули студенти.

Три месеца су протекла у упорној борби. Због овога је одржан читав низ демонстрација: у Земуну, на Теразијама, на Звездари и другде. У једној су учествовале саме жене радника штрајкача и њихова деца.

Сведочанство једног учесника

У Прогласу Комунистичке партије Југославије, поводом овога се каже:

„Већ одмах у почетку штрајка настала су масовна хапшења и пребијања радника-штрајкача. На улицама Београда организован је прави лов на њих. Пијани агенти београдске главњаче, плаћени од послодаваца, заједно са жандармима гоне раднике као дивље звери по Београду и периферији. На једну групу радника која се упутила у једно село у околини у намери да прикупи помоћ за штрајкаче, налетео је теретни ауто са жандармима који су пуцали у раднике и двојицу ранили. Жандарми и агенти пуцају на појединце и у самом Београду."

У саопштењу бр. 10 — издавао их је одбор штрајкача, — а према сведочанству једног учесника, о једној од најузбудљивијих демонстрација, говори се овако:

„У среду 19 јуна, преко 200 жена и деце незбринутих штрајкачких породица дошло је пред Министарство социјалне политике да протестује против поступака власти јер је она искључиво бранила послодавце, а нападала раднике. Читава група је потом отишла у Министарство војске. Тамо им је речено да их не може нико саслушати нити ће примити њихове захтеве. Тада се заорио нови протест: „Живео штрајк", „Вратите нам мужеве и очеве", „Тражимо хлеба и рада".

Полиција је насрнула на њих и немилосрдно ударајући кундацима жене и децу успела да направи ред пред Министарством војске и морнарице. Али грдно се варају они који мисле да такви поступци према женама и деци радника-штрајкача могу да нас уплаше и поколебају. Сваки такав ударац чини нашу борбу још јачом. На сваки такав ударац радничка класа одговара још већом солидарношћу са борбом штрајкача аеронаутичких предузећа".

Власници фабрика и режим нису хтели да попусте ни за длаку страхујући у првом реду од тога што би „попуштање" према овима изазвало нови талас незадовољства и нове штрајкове широм земље.

И зато су предузели последњу меру: мобилисали све раднике који су учествовали у штрајку и подредивши их војној дисциплини, разбацали их широм земље.

Тако је био завршен последњи велики раднички штрајк у Југославији, јуна месеца 1940 године. А већ идуће године када је Партија позвала своје чланове и другове на устанак против завојевача, велик број баш ових радника учествовао је у првим редовима и дао свој живот за нову социјалистичку отаџбину.

САМО ЧЕТИРИ

Геолози сматрају свега четири камена драгим: дијамант, рубин, смарагд и сафир. Остало камење би се могло рачунати као полудраго или само украсно.

КРАТКО, али занимљиво

○ За највећу књигу на свету сматра се древни летопис уклесан у зидове храма у Фиваху. Њене камене странице широке су по 40 метара.

○ Од свих књига на свету највећи број страница има једна кинеска енциклопедија из 17 века: 853.456.

○ Према мишљењу неких америчких научника до појава општег отопљавања на нашој планети дошло је због тога што су последњих деценија у моторима са унутрашњим сагоревањем сагореле, а и даље сагоревају, огромне количине нафте. Угљена киселина која се притом ствара, нагомилава се у горњим слојевима атмосфере образујући око Земље неку врсту „топлотне кошуље" која спречава зрачење топлоте у свемирски простор.

○ Први трагови биљног живота на земљи потичу из геолошког периода познатог под именом Девон, који је постојао пре отприлике 300 милиона година.

○ На читавом свету данас постоје 84 милионска града и у њима живи 7% укупног броја становника наше планете.

○ Азбестно влакно веома је танко; потребно је 1500 влакана да би се испрела нит „дебела" као влас човечије косе.

○ Научници још нису успели тачно да утврде да ли инсекти чују или не.

○ У Буенос Аиресу најстроже се кажњавају они сопственици коња који се не придржавају прописа о осмочасовном радном дану својих четвороногих помагача. Поред тога, они морају за време жарких месеци да својим коњима стављају на главу специјалне „шешире" од сламе.

СЕДМОСПРАТНА РАКЕТА НА МЕСЕЦ

Амерички ракетни стручњаци објавили су недавно своју намеру да саграде ракету од седам ступњева која би омогућила „лансирање" човека на Месец и његов повратак на Земљу. Уколико се овај обиман посао буде одвијао по предвиђеном плану, до тога би дошло већ кроз три или четири године. Прва три стадијума треба да доведу ракету до Месеца, четврти би јој омогућио пристајање на Месечеву површину, а преостала три послужила би за човеков повратак на родну планету.

И ВУК СИТ И ОВЦЕ НА БРОЈУ

У Плимуту, вароши у Јужној Енглеској, чувар јавног реда наишао је баш у тренутку када су такси шофери, прекраћујући време, играли фудбал на улици. Пошто га је његова званична дужност обавезивала да их казни он је то и учинио. Али како му се њихова игра допала позвао их је на пријатељски сусрет са тимом градске полиције. Такси шофери су победили са два према један. Сваки играч је онда поднео свој рачун трошкова, и полицајци су без поговора платили. Тако је улична утакмица практично остала некажњена.

ЗБОГ »СВЕ ИЛИ НИШТА«

Да ли је у САД дошао крај ери емисија „Све или ништа“? После скандала који је недавно избио и који ће се, како изгледа, завршити пред судом — многи мисле да јесте. Верује се чак да ће истрага поводом овога довести у питање и читав низ приредби сличног карактера. Пре свега да ће озбиљно пољуљати поверење које су оне досада уживале код најшире публике.

У САД су се емисије „Све или ништа“ претвориле у уносан посао разних фирми или самих телевизиских и радио компанија које их организују. Ти приходи премашују неколико десетина милиона долара. Врсте тих емисија су најразличитије, а ова када је избио скандал, названа „Дото“, састоји се у томе да пред телевизиском камером два лица — првак из неког ранијег погађања и садашњи претендент на ту титулу — идентификују врло брзо портрет какве познате личности. Међутим, слика се не даје одједанпут, него постепено — једна по једна црта.

Услед компликованих одговора створиле су се групе професионалних такмичара којима је учествовање на овим емисијама постало једино занимање.

Један од њих, неки Едвард Хилгемајер, по занимању портир и будући глумац — како сам верује, чекао је овога пута иза кулиса да дође на њега ред. Приметио је да је једна од такмичарки која је баш тада отишла пред микрофон нервозно превртала неке картице. Полазећи, она их је оставила на клупи где је седела. Заинтересован он их је узео и на своје запрепашћење утврдио да на њима стоје тачни одговори на питања која су такмичарки баш у том тренутку постављана. По правилима игре она није смела нити могла да их зна унапред.

После овога Хилгемајер није хтео да одговара, већ је отишао да се посаветује са адвокатом. Поведена је истрага и такмичарка је признала да су јој питања била саопштена раније а такође и тачни одговори. Да би ућуткали Хилгемајера организатори такмичења су му понудили 1.500 долара за „његов труд“ док је такмичарка добила 4.000 долара. Међутим, портир се није дао. Обратио се Федералној комисији за везе, под којом су све радио и телевизиске станице. Комисија није могла ништа да учини, јер она врши само општу контролу над приватним станицама. Хилгемајер је онда обавестио фабрику сапуна по чијој је поруџбини такмичење организовано. Истрага је поведена и фабрика је раскинула уговор са организаторима такмичења. И државни тужилац је са своје стране повео истрагу која је, како се тврди, открила да је Хилгемајеров случај само делић великих малверзација које се врше у оквиру ове емисије.

РИБА КОЈА ВРЕДИ СВОЈУ ТЕЖИНУ У ЗЛАТУ

Вилијем Симонс из Балтимора упецао је читаво богатство. Риба коју је недавно уловио у заливу Чизапик донела му је округло 25.000 долара.

Одушевљени пецач Симонс је многе своје слободне часове проводио са удицом у руци. Овог пута упецао је рибу од пет килограма али му је задала доста муке јер ју је тек после пола часа борбе успео да извуче из воде. На једном од њених пераја била је причвршћена сребрна плочица са натписом „Дајмонд Цим Трећи“. Људи који су са обале веома заинтересовани посматрали борбу пецача и рибе били су не мало изненађени кад је он почео да скаче и виче. Убрзо се сазнало шта је у питању.

Једна велика пивара из Балтимора увела је обичај да ради рекламе сваке године пусти у море по једну рибу са сребрном плочицом причвршћеном за пераје. Пивара је објавила да ће срећном риболовцу, који такву рибу улови платити 5.000 долара по килограму. Како је Симонсова риба била тешка пет килограма, донела му је равно 25.000 долара. Досада је пивара пустила у море пет риба — сваке године по једну. На сребрној плочици било је увек угравирано име које је пивара дала тој риби. Ова се звала „Дајмонд Цим Трећи“, за успомену на једног чувеног импресарија с краја прошлог века. Од тих пет риба са сребрном плочицом, ова је једина досада уловљена.

Симонсу је 25.000 долара заиста добродошло. Он је лучки радник али неко време је без посла. Захваљујући свом срећном улову моћи ће да исплати дугове, да купи кућу и да се одмори у једном познатом месту крај мора. Време ће, како је изјавио, посветити својој омиљеној забави — риболову.

Разговор о поштењу

У току једног разговора о поштењу, Марк Твен је испричао:

— Једном приликом, а тада сам још био дете, видео сам пуна кола диња. Веома су ме мамиле. Пришуњао сам се полако колима и украо једну. Склонио сам се да ме нико не види. Али, кад сам загризао парче, зауставио сам се јер сам имао неко чудно осећање. Брзо сам донео одлуку. Вратио сам се до кола с дињама и оставио је где сам је нашао... да бих узео другу која је била зрела.

WALT DISNEY УСПАВАНА ЛЕПОТИЦА

ПРЕД ВРАТИМА ТАМНИЦЕ...

НЕКО ЈЕ УНУТРА!

КАД БИСМО МОГЛЕ ДА ВИДИМО..!

ГЛЕ! ГОРЕ НА ВРАТИМА ЈЕ ПРОЗОРЧЕ!

ЈУ-ХУ! ПРИНЧЕ ЗОРАНЕ, ЈЕСИ ЛИ ТО ТИ?

ОКОВАНИ ЗАТВОРЕНИК ПОДИГАО ЈЕ ГЛАВУ...

ЈЕСИ ЛИ ТИ ПРИНЦ ЗОРАН...?

ДА! ОН ЈЕ ЗОРАН!

АЛИ... АЛИ КО...?

МИ СМО ТРИ ДОБРЕ ВИЛЕ И ДОШЛЕ СМО ДА ТЕ ИЗБАВИМО ИЗ ГРДАНИНИХ КАНЏИ!

АЛИ... КАКО?

ЈЕДНА ЧАРОВНА РЕЧ, ЈЕДАН ПОКРЕТ ЧАРОВНОГ ШТАПИЋА И...

КЛЕНК

КЛЕНК

ДРУГА РЕЧ И ДРУГИ ЗАМАХ ШТАПИЋЕМ...

КРИК

КРИК

© 1958 Walt Disney Productions World Rights Reserved

СЛОБОДАН САМ!

ЧЕКАЈ!

ТРЕЋА РЕЧ И ТРЕЋИ ЗАМАХ ЧАРОВНОГ ШТАПИЋА

ПРВО СЕ НАОРУЖАЈ МАЧЕМ ИСТИНЕ И ШТИТОМ ВРЛИНЕ... И ОНДА БЕЖИ!

НАСТАВИЋЕ СЕ

МАХУ ПИХУ

још чува своју тајну

После вишенедељног хода кроз густу и опасну прашуму, амерички истраживач Хајрем Бигем суочио се 24 јула 1911 са необичним призором. Пред њим се указао чудан град какав дотле није видео ниједан бели човек. Већи део покривала је непроходна шума. Смештен на врху перувијанских Кордиљера, који се на овом месту зове Вила Комба, 600 метара изнад Рио Урубамбе, град Маху Пиху — „Стара планина“ како је касније назван — уздизао се леп, као зачаран и недокучив баш како су га описивале индијанске легенде.

Уклањање прашуме и археолошка испитивања која су потом вршена омогућили су да изиђу на светлост дана многобројне палате, храмови, тргови и јавни кладенци. Зграде су биле зидане од тврдог материјала, али су све затечене без крова. Становници су кровове градили од сламе која је у току времена сатрулила.

Због самог терена, град је терасасто подигнут и обилује степеницама. Ограђен је широким зидом, и, што је такође необично, у самом насељу пронађене су терасе на којима је сађено поврће за исхрану становништва. О постанку града ништа се не зна. Постоје само претпоставке. После прекопавања старих гробова, у којима су нађени једино женски костури и предмети за

украшавање — наруквице, наушнице, прстење и други слични украси, — постављена је теорија да су у Махи Пиху живеле „девојке неба“ заштитнице светих обреда. Њихово пребивалиште било је подигнуто тако високо и на неприступачном месту да би биле заштићене од непријатељских напада.

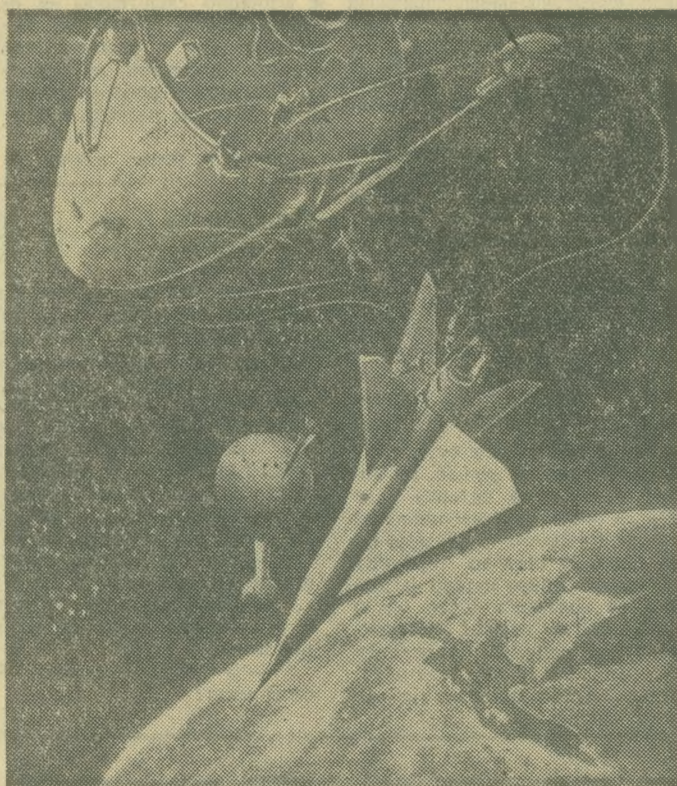
Неки археолози мисле да је град истовремено био и трговачки центар. У њему је долазило до размене робе. Урођеници су доносили ретко дрвеће, златан прах и перје птица које живе у тропским шумама да би их мењали за огледала, бакарне ножеве и игле које производе Инки. Према мишљењу истраживача Хајрема Бигема, који је умро 1956 године, Маху Пиху би могао да буде прва престоница Инка, чувени Тампо Токо. Али још ништа се сигурно не зна. Мрак који обавија старе цивилизације Средње и Јужне Америке још је сувише густ да би се кроз њега сагледала истина.

Прслук за спасавање лак као перо

Државни органи који дозвољавају употребу појасева или прслука за спасавање испитују вредност сваког од њих. Прслук који не може 24 сата да одржи на површини човека тешког 75 килограма, одбацује се као неупотребљив. Да би човек могао да остане на површини потребно је да се ухвати за комад плуте тежак најмање два килограма и 60 грама. Међутим, белгиски стручњаци начинили су тканину од поливинилхлорида која је лакша од плуте. Наиме, исти резултат се постиже са прслуком надуваним ваздухом, али уместо 2.600 грама он је тежак свега 510 грама.

Вештачки сателити нови становници васионе

У једној старој легенди прича се о јунаку који је одапео стрелу увис тако снажно да се она више није вратила на земљу. Данас нам је јасно да је такав подухват био далеко од могућнога, али је интересантна идеја која је настала код наших предака као логички закључак посматрања — да се увис бачени предмет задржава у ваздуху утолико дуже, уколико је снажније хитнут. Зар није према томе могућно избацити стрелу да заувек остане у висини? Легенда наравно не објашњава шта се са стрелом догађа у таквој ситуацији, али сад знамо шта би се збило да је јунак био око 1000 пута хитрији.

Зашто сателит не падне на Земљу

Око земље круже данас 4 вештачка сапутника које су људи упутили. Друга два су чак на свом вечитом путу око Сунца. Позабавимо се са неколико занимљивих чињеница, које без познавања основа физике не бисмо могли закључити јер су бесумње ван човековог свакодневног искуства.

Прво питање је: која сила задржава сателите да се не врате, тојест не падну на земљу? Позната је чињеница да на сва тела која се крећу кружном путањом делује такозвана центрифугална сила која их одвлачи од центра кружења. Она је утолико већа што је већа брзина окретања. Пешак који се креће равним путем око земље биће због њеног дејства за један милиграм лакши него да је у миру. Код тркача је ово дејство за неколико десетина пута веће, док авион са брзином од 2850 км/час бива „олакшан" чак за један проценат од његове тежине на земљи. У тренутку кад летилица достигне брзину од 28.500 км/час центрифугална сила постаје једнака привлачној сили земље. Летилица тада потпуно губи тежину тако да кад не би било отпора ваздуха, вечито би наставила започето кретање без даљег погона.

Као што смо имали прилике да запазимо код сателита који су већ облетали земљу, њихово време окретања је све краће, што су ближи земљи. Исто тако расте и њихова брзина. Сателиту, који би се кретао над самом површином мора, брзина би била 28.483 км/час а време обилажења око земље 84,4 минута. Већ на 200 километара висине време обртања би се продужило на 88,5 минута, а брзина би се смањила на 27.988 км/час. На висини од 7000 км време обиласка ће бити већ 256 минута а брзина 18.667 км/час, тј. за трећину мања од, да га тако назовемо, „нултог сателита" који кружи над морем. Поставља се питање постоји ли таква висина кружења сателита где ће његова брзина у односу на земљу бити равна нули? Рачун показује да је то сасвим остварљиво.

Сателит на тој висини додуше не би мировао, већ би се његово време обиласка поклопило са ротацијом земље, тј. један круг би чинио за 24 часа. Та висина износи 35.810 км над екватором, или 6,6 полупречника земље. Са таквог сателита видела би се стално готово половина земаљске кугле, и обратно, био би видљив са те површине у свако доба. Овакво тело назива се у астронаутици „стационарним сателитом". Тело које би кружило на још већој висини стално би каснило за земљом, што је уосталом и случај са нашим природним сателитом — Месецом, који је на растојању од приближно 400.000 километара.

Под којим условима тело постаје вештачки сателит Земље? Како и којом брзином треба да буде избачено? Видели смо већ да кружна брзина од 28.500 км/час, или око 8 км/сек, неутралише земљину тежу и према томе несметано кружи око ње. Постизање ове брзине је основни али не и довољан услов за то. Када бисмо располагали топом који би испалио пројектил том брзином, овај би постао сателит једино под условом да се хитац изведе хоризонтално, што је неостварљиво јер би на почетку дуго пролазио кроз густу атмосферу, где би изгубио брзину. Хитац под било којим другим углом, чак ни теориски, не може да доведе до стварања сателита; могао би само да падне на земљу или да се уопште не врати, тј. изгуби у васиони. Ово је један од разлога што се и не помишља на прављење тако снажних топова, већ се употребљавају ракете, о чему ће још бити речи.

Најидеалнија места за избацивање сателита

Ова неопходна „прва космичка брзина" од 8 км/сек. важи за пројектиле избачене са земље. Ракете ову брзину постижу поступно, после чега престају са даљим избацивањем гасова. Ипак можемо замислити експеримент који се назива „астронаутичком вавилонском кулом". Када бисмо, наиме, били у могућности да саградимо кулу на екватору, рецимо сличну антени радиостанице, са висином од 35.810 км, врх куле би добио кружно убрзање поменутог „стационарног сателита". После овога бисмо могли кулу да порушимо а да кабина на њеном врху остане у висини као сателит земље!

Да ли је свако место на земљи подједнако погодно за избацивање сателита и васионских ракета? На први поглед би се рекло да сва места морају имати равноправни положај, али ипак није тако. Треба узети у обзир и обртање саме земље, чињеницу да предмети на екватору већ поседују кружну брзину од око 0,5 км/сек. Кад се од екватора крећемо на север или југ, ова „резерва" је све мања; на Исланду она, например, износи само 0,2 км/сек, док је на половима уопште и нема. Лако се види да ракету треба избацити са екватора и то у правцу истока тј. у правцу обртања земље. У овом случају се минимална потребна брзина од 8 смањује на 7,5 км/сек, што већ претставља знатну уштеду у гориву. Ма који други случај био би мање повољан а најтеже би било избацити ракету са екватора у правцу запада, супротно обртању земље. Уштеда се такође постиже ако се лансирање врши са неког узвишеног места јер она имају већу кружну брзину а избегава се и пролажење кроз најгушће слојеве атмосфере. Показују се као најповољније тачке на земљи врхови Чимборасо у Јужној Америци и Маунт Кенија у Африци, који су погоднији и од Хималаја јер су ближе екватору. Ипак, мало је вероватно да ће се ове „идеалне" тачке користити, а свакако није случајно што се Кејп Каневерал и совјетске базе за лансирање налазе у најјужнијим деловима САД односно Совјетског Савеза.

Под којим углом према хоризонту треба управити ракету да би она ушла у своју кружну путању око земље — орбиту? Одговор на ово питање није нимало једноставан и математичари су имали много посла док су га решили, јер се математички идеална путања не поклапа са практично најповољнијом због отпора ваздуха који такође није једнак на разним висинама. Постоји велик број варијаната од којих су свакако једна или само мали број прихватљиви. Најједноставнији је — али не и најповољнији — случај када се ракета управи вертикално увис. Када достигне жељену висину, допунска ракета јој мења правац и управља је тангенцијално у односу на земљу, дајући јој и одговарајуће допунско убрзање. Друга крајност је хоризонтално избацивање, а најбоље решење је негде између ова два.

У вези са избацивањем сателита рачун показује један неочекивани резултат. Лакше је избацити сателит на већу висину него на мању! Овај „астронаутички парадокс" настаје због следећих појава: за подизање ракете на висину од рецимо 10 земљиних полупречника треба нам додуше више горива него за висину од 3 полупречника, али је зато онај накнадни импулс, који ракету доводи у орбиту, у првом случају два пута мањи од другог, тако да је укупан збир мањи за виши сателит.

МЕХАНИЗАМ ЗА НАВИЈАЊЕ САТОВА

Један врло млад службеник фабрике дувана у Марсеју, који је тек јесенас завршио гимназију, изумео је необичан механизам за навијање сатова — како великих часовника на јавним местима тако и оних зидних у кућама. И најмањи поветарац ову направу — засновану на принципу атмосферске турбине покреће, и преко једне елисе омогућава акумулирање енергије довољне да часовник потпуно правилно, без застоја или „журења напред" ради седам до четрнаест дана.

Овај млади проналазач приказао је свој механизам пре неколико дана у Марсеју, свом родном граду, пред специјалном комисијом и, разуме се, свим часовничарима овог милионског француског града на Медитерану. Младић је извршио опит на једном старом црквеном часовнику који годинама већ не ради, али чим га је укопчао у свој механизам он је кренуо. Сат је радио пет дана и ноћи и зацело би продужио да га није ископчао, сматрајући да је својим изумом постигао пред стручњацима оно што је хтео.

Задовољни „мученик"

На стадиону „Олимпија" у Риму, приликом фудбалске утакмице „АС Роме" и „Александрије", дошло је до бучних изгреда у публици. Предводник је био неки Енрико Цересоли кога је полиција ухапсила. Одмах после тога његови пријатељи образовали су „удружење за заштиту и потпомагање неоправдано прогоњених присталица фудбала", и своме „мученику" свакодневно слали пакете са јелом. Кад је његов бранилац хтео да поднесе захтев за пуштање из затвора уз кауцију, овај се успротивио: „Не! Овако добро још никад нисам живео".

РЕКОРДЕРИ...

Данска носи рекорд у пушењу цигара: 207 комада годишње по сваком грађанину. Стручњаци тврде да овде жене имају знатан удео, јер Данкиње пуше цигаре и код куће и на јавним местима. За њима долазе Холанђани са 106 цигара годишње по особи. У Швајцарској 97, а у Немачкој 90. У Америци просек износи 35 цигара, а за њом долазе Шведска, Канада, Аустрија и Француска. Италија није ни ушла у ову статистику.

Највећа колекција...

Париски берберин Жак Десанж има највећу колекцију косе и перика на свету. Још док је био шегрт код свога оца, такође берберина, почео је да се дописује са девојкама из целог света. Али од њих није тражио ни љубавне речи, ни фотографије, већ само — увојак косе. Тако је од коса Јапанки, Персијанки, Шпањолки, Италијанки, Кинескиња, Тахићанки, Индијанки и жена свих других народности створио збирку од 10.000 праменова косе разних нијанси и квалитета. По оцени овог зналца, најдебље су власи Кинескиња, а најтања и најмекша је коса Францускиња.

Затим је Десанж почео да прави колекцију перика. Обилазио је вашаре у Савоји где су девојке давале косу у замену за ђинђуве и помаде а у Бретањи је куповао дуге витице које младе секу у знак растанка са девојачким животом. Најлепшу и најбујнију косу за прављење перика Десанж увози из Чехословачке.

Тако је за две деценије париски берберин створио збирку од хиљаду перика, а то је право богатство јер се данас свака лепо направљена перика може продати за 60.000 до 80.000 франака. Па ипак он налази и купце за своју робу: — чувене глумице их све радије носе. Позната француска глумица Мартин Карол има 13 перика и на тај начин уштеди драгоцено време које би изгубила код фризера. Најзад, занимљиво је да се од свих тих разних боја и нијанси косе највише тражи — седа, а она је и најскупља, јер док кестењаста кошта 80.000, а плава 150.000, седа достиже цену од 300.000 франака!

НЕОБИЧАН ПОКРЕТ

У свету постоје разне необичне па чак и чудне организације и покрети. Тако је сада у Боготи, у Колумбији, организован један под називом „Покрет седмог јануара". Тога дана су тарифе на превозним средствима повећане са 10 на 25 центавоса.

Као одговор на ову меру, дошло је до демонстрација, које су избиле истог дана око подне. Пред редакцијом либералног листа „Ел тиемпо" окупили су се студенти са повицима „Доле олигархија". Одавде је поворка кренула према тргу Боливар, где се налази Парламент. Са демонстрацијама је настављено и поподне, када се придружила и маса света. Поразбијана су окна и избушене гуме на аутомобилима. Заустављен је читав саобраћај.

Тако је као последица борбе против поскупљења трошкова живота настао и „Покрет седмог јануара".

Телевизија и књиге

Анализа издавачке делатности у Сједињеним Државама и утицаја телевизора на продају књига, показала је да телевизија није нимало опасан конкурент када су у питању техничко-популарно научне књиге, али се то не би могло рећи и у погледу белетристике.

Љубоморна и племенита МАЧКА

Каткад животиње поступају као и људи, имају своје слабости и врлине, покажу се племените или свирепе, изразе љубав или мржњу на готово људски начин.

Једна мачка је показала љубомору јачу чак и од материнског осећања. У кући једне француске породице у Поатијеу она је била љубимица. Звали су је веома звучним именом: Типрета. Од њеног првог порода сачуван је само један мали мачак који је добио име Феликс. Али, чим би га ко од укућана помиловао или узео у крило и помазио, она је окретала главу. Касније је одлазила пред врата или прозор и маукала тражећи да изиђе напоље — да не би гледала како се део љубави, коју је сматрала својом, преноси на њено маче.

Постепено је та љубомора прерасла у мржњу према Феликсу, иако је још био мали. Прилазила му је фркћући, испружених шапа. Најзад, без обзира на глад, није више хтела ни да једе у исто време кад и он, нити из исте чиније!

Али мачак Кикир био је друкчији. Једна породица из Бордоа бринула се о њему. Крупан и црне сјајне длаке, са зеленим очима, био је врло леп. Племенито и искрено пријатељство гајио је према једној старој, олињалој и ружној мачки из суседства. То није била љубав, већ сажаљење. Укућани су стару мачку терали чим би прекорачила праг и Кикир се довијао на разне начине да је зими уведе у топлу кухињу и да јој омогући да поједе половину његове порције. Кад му се наспе у чанче, појео би мало или нимало, па би се опружио поред стаклених врата која воде у врт. Вребао је своју пријатељицу а кад би је видео замаукао би као да жели да изиђе напоље. Тако јој је обезбеђивао улазак у кухињу, а онда је доводио до чанчета и са уживањем посматрао како једе.

Најзад су и укућани схватили да не треба да буду мање племенити од свог мачка па су и за њу спремали храну. Кикир је тада био задовољан и — сит.

Тако постаје

Аурора бореалис, позната под именом „северна поларна светлост", настаје приликом пролаcка наелектрисаних честица из простора као што су протони или алфа честице — кроз племените гасове: хелијум, неон, аргон, криптон и ксенон.

ТЕЛЕВИЗОРИ НА ПРИКЉУЧАК

Телевизиске клубове треба да замене такозвани телевизори на прикључак. У згради или стану постојао би један пријемник у који би се укључивали остали телевизори, као што већ имамо телефонске прикључке на исти број. Ова новина је наишла на одушевљен пријем у Паризу, где су вршени први опити са овим системом.

Уствари, у свакој згради налази се пријемник у који би се укључивали једноставнији телевизиски апарати. Велика предност овог система је у томе што су овакви прикључни телевизори упола јевтинији.

Шведски ученици гласају

Крајем априла, у Шведској ће се обавити једно необично гласање. Ученици треба да одлуче да ли ће настава да се обавља пет или шест дана у недељи. Право гласа имају сви ученици старији од 14 година, а само гласање организују шведски радио и штампа. Треба одмах нагласити да резултати гласања ипак не обавезују школске власти у Шведској да тако и поступе.

ЖИВИ СНЕШКО БЕЛИЋ С ГРИНДСТОУН АЈЛЕНДА

Гриндстоун Ајленд, једно од Магдаленских Острва у Заливу св. Лоренца, није запамтило јачу снежну буру од оне која се оручила на њега крајем децембра месеца 1875 године. Три дана и три ноћи беснео је снежни оркан. Живот је потпуно стао, нико се живи није усуђивао ни да отвори врата од куће, акамоли да изађе из ње.

Као чудовиште с друге планете

Четвртог дана, као да се уморила, бура је нагло престала и група дечака кренула је по обичају на обалу да види није ли разбеснело море избацило штогод од чега би они могли имати користи. Нису се разочарали. Обала је била пуна дасака, поломљених греда и јарбола — сигуран знак да је негде недалеко од ње настрадао неки брод. Међу предметима избаченим на обалу нашло се неколико буради са усољеним свињским месом и другим намирницама. Дечаци су прионули на посао да би све то пренели даље од обале, до места где плима не допире. Био је већ сумрак кад су завршили. Затим су натоварили на себе онолико колико су могли да понесу и кренули кућама.

Али, тек што су поодмакли од обале а дечак који се налазио на челу групе претстрашено је крикнуо. Остали су застали и са ужасом бuљили у фантастичну сподобу која им се, корак по корак, приближавала. Поводила се и саплитала као да ће сваког тренутка пасти. Личила је на пијаног човека, или још тачније речено, на џиновског пијаног Снешка Белића.

Висока готово два метра, с масивним рукама и ногама и са струком најмање три пута дебљим него у најкрупнијег човека, оцртавала се приказа према вечерњем небу као неко фантастично чудовиште с какве друге планете. Једва чујно, неземаљско стењање избијало је из снежне масе која је претстављала главу.

Деца су побацала свој драгоцени терет и јурнула према селу.

Али, њихови родитељи нису узели озбиљно дечју причу о живом Снешку Белићу. „Светлосна варка", — рекли су ови стари рибари. Њих је много више интересовала вест да се на обали налази знатна количина дрва и хране коју је море донело.

Сутрадан, чим је свануло отишли су на обалу где су остали до вечери спасавајући од мора све до чега су могли доћи. Као и њихова деца претходног дана, кренули су кућама кад је већ почело да се смркава.

Људи су се скаменили

Кад су се приближили једном каменом амбару, који се налазио на миљу од обале, иза угла појавио се снежни џин. Неколико тренутака стајали су као скамењени, а онда су уплашени, као и деца, јурнули према селу.

Ноћ је донела смирење и победила страх. Трезвени рибари знали су да нема утвара и чудовишта и зато су решили да претраже острво и утврде шта или ко их је толико уплашио. Сутрадан су сви одрасли мушкарци кренули да траже „снежног човека". На несрећу, нови снег који је преконоћ пао замео је све трагове. Тражили су, онако насумце, читав дан и већ се спремали да дигну руке од узалудног трагања кад је један од њих угледао свеже, џиновске трагове стопала дугачких преко пола метра. Траг је водио цик-цак према обали. Мрак је већ био пао и рибари су са упаљеним фењерима кренули по трагу.

— Погледајте! — наједном је ужаснуто прошаптао један од рибара.

На двадесетак корака од њих, преваљено на бок, лежало је нешто што је потсећало на палу, џиновску статуу од леда.

— Па то је жив човек у оклопу од леда и смрзнутог снега! — узвикнуо је човек који се нагнуо над несрећником.

Живот „Снешка Белића" ставили су на носила, склепана на брзу руку од дасака које је море избацило на обалу. Повратак у село био је мучан, јер је „ледени човек" био неколико пута тежи од одраслог човека.

Читаву ноћ рибари су се трудили да нађеног човека ослободе његовог дебелог леденог окова. Прво су лед разбијали секирама, а слојеве уз тело несрећника отапали су крпама натопљеним у млакој води.

Чудна повест о страдањима

Тек узору је сав лед био уклоњен са њега. Негде око подне човек се освестио и тада је, невезаним реченицама, испричао да се зове Огист Бурде, да је први крманош с једрењака „Калкута" који је 14 септембра напустио Ливерпул и кренуо за Квибек. Ту је утоварио дрвену грађу и пошао натраг за Ливерпул. За време пловидбе кроз Залив Светог Лоренца једрењак је захватила бура и он је потонуо северно од острва Гриндстоун.

Два чамца за спасавање, у које је посада прешла, бура је убрзо преврнула. Бурде је био убеђен да је он једини преживео ову несрећу, али се касније дознало да су се спасли капетан Тајрел и још три морнара који су успели да се дочепају оближњег острва Грос. Сви остали морнари — њих двадесет двојица — и једна жена-путник утопили су се у узнемиреном мору.

Дан и ноћ таласи су носили Бурдеа који се држао за комад поломљене катарке све док га море није избацило на острво Гриндстоун. Снежна бура била је тада на врхунцу и његово мокро одело одједном се заледило. Снег је и даље падао, снежне пахуљице су се лепиле и ледиле се на њему. Са сваким часом тај ледени оклоп постајао је све дебљи и тежи. Колико се дуго тетурао острвом у полусвесном стању, није ни сам могао да каже.

Али, то није био крај Бурдеовим мукама. Рибари и њихов стари свештеник добро су познавали опасности гангрене и схватили су да се Бурдеов живот може спасти само ако му се ампутирају обе, потпуно промрзле, ноге. Операцију је извршио свештеник, на обичном столу, готово без инструмената и с ракијом као јединим средством за наркозу. Шесторица рибара држали су за то време несрећног Бурдеа.

Полако и болно водио је Бурде своју другу битку против смрти. Крајем маја толико се опоравио да су га могли пребацити у Квибек, где су прави хирурзи наставили операцију коју су почели добронамерни и неуки рибари заједно са својим свештеником. После дугих месеци опорављања он је уместо изгубљених ногу добио протезе.

Кад се Бурде вратио на Гриндстоун Ајленд све рибарске породице изашле су да добродошлицом поздраве свог „живог Снешка Белића". Бурде је заувек остао на овом острву, ту се оженио и његови потомци и данас тамо живе.

ПРОНАЛАЗАЧ И ЊЕГОВ ПРОНАЛАЗАК

Амерички проналазач Чарлс Кетеринг, који је своје огромно техничком искуство углавном стекао непрестаним експериментисањем, није имао много стрпљења са онима чије је знање потицало искључиво из књига.

Пре неколико година на једној изложби техничких проналазака био је приказан и Кетерингов последњи изум — неки клип за локомотиве. Једног поднева пред његовим клипом застао је неки посетилац. Како није препознао Кетеринга, посетилац је наглас рекао: „Не схватам како је ико могао да конструише овакву бесмислицу".

— А шта недостаје овом клипу? — запита га Кетеринг. Па он је већ „превалио" 1,500.000 миља.

— Мене не занима колико је миља превалио. Он једноставно не вреди две паре. У принципу је погрешан.

— Како знате? — запитао је проналазач.

— Ја сам инжењер, а раније сам био цртач планова и механичар.

— У реду, — одврати Кетеринг, — а да ли сте икад били клип?

„БЕРНАРДИНАЦ БРОДОЛОМНИКА"

Из француске луке Хавр први пут је по подне 22 јуна 1927 године испловио брод „Ил д Франс", а пре неки дан, после 32 године поморске службе у миру и рату, Французи су се од њега опростили тешка срца. Овај брод је познат не само као један од најлуксузнијих путничких бродова, већ и као брод-херој и спасилац.

Један од најдраматичнијих догађаја у повести „Ил д Франса" је подвиг његовог капетана Арнола за време Другог светског рата у водама Сингапура. Јуна 1940 једне ноћи пуне месечине, радиотелеграфиста је јавио да магнетска мина иде у сусрет броду. Не часећи капетан Арнол јој је са неколико морнара пошао чамцем у сусрет. Јасно се видела антена мине која је просто летела према прамцу брода. Капетан је искочио и запливао ка њој. Опрезно да не би дотакао убиствену антену покушао је да жицом смакне прстен. Тек трећи пут му је то пошло за руком. Овај подвиг је донео броду „Ратни крст са палмом".

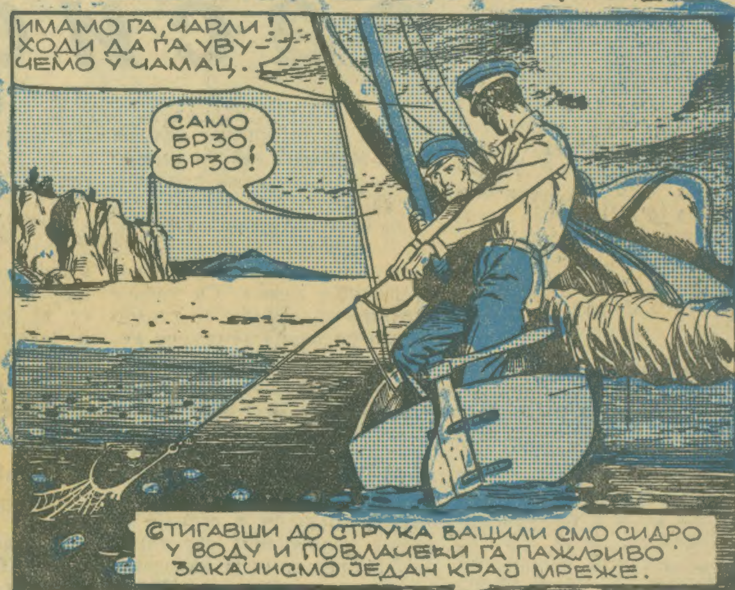
Поморци су броду дали поред осталих и један сасвим одговарајући надимак „Бернардинац бродоломника". Пет пута је он притицао у помоћ бродовима разних нација и из узбурканих, понекад и по шест метара високих таласа, спасавао дављенике. Свима који су се нашли на пострадалом италијанском броду „Андреа Дорија" лакнуло је када су кроз маглу угледали блештаво осветљени брод „Ил д Франс". Тада је спасено 754 страдалника. Због овога је брод одликован орденом „Витеза за заслуге у поморству".

Понос Француза „Ил д Франс" сада ће у Јапану бити претворен у старо гвожђе. У луци Хавра од њега се војничким поздравом опростио његов први заповедник Бланкар.

ВЕЛИКИ АЛЕК

Црта и пише Л. Фишер по Џ. Лондону

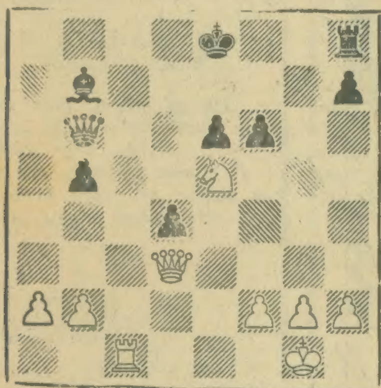

Учимо шах

LXIV

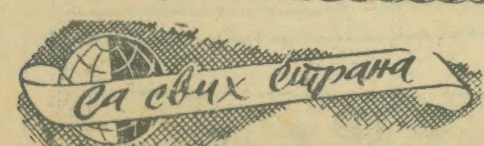
О рокади је већ било говора, али значај тога потеза ми још нисмо довољно, у пракси, уочили.

Овако је изгледао положај у партији коју је садашњи првак света, Ботвиник, играо као бели са Евеом на турниру за првенство света 1948 године. Еве је напао белог скакача. Изгубити тако моћну фигуру у игри са играчем какав је Еве, то би могло да значи и губитак партије, али увиђајући велику слабост црног, насталу због тога што он није направио рокаду, Ботвиник жртвује скакача и одлучује се за напад на црног краља. 1. Дд3—г3, ф6:е5 2. Дг3—г7, Тх8—ф8 3. Тц1—ц7, Дб6:ц7 4. Дг7:ц7 (Остати с топом и ловцем против даме која се налази у Ботвиниковим рукама, то је више него опасно, али шта је друго Еве могао да учини?) 4... Лб8—д5 5. Дц7:е5, д4—д3 6. Де5—е3, Лд5—ц4 7. б2—б3, Тф8—ф7 8. ф2—ф3 Тф7—д7 9. Де3—д2, е6—е5 10. б3:ц4, б5:ц4 11. Кг8—ф2, Ке8—ф7 12. Кф2—е3, Кф7—е6 13. Дд2—б4, Тд7—ц7 14. Ке3—д2, Тц7—ц6 15. а2—а4! Црни се предаје.

☆

У претпрошлој лекцији, где се говори о надмоћности од три пешака, место „не може“ треба да стоји „не мора“ да донесе победу.

Злато из морске воде

Када пијемо воду ми у организам уносимо и — злато. Њега је наравно у бокалу тако мало да се само специјалним, веома осетљивим уређајима може открити.

Злата има и у морској води и то у сваком кубном метру просечно пет милиграма. Нађена су чак и читава зрнца злата. Поред овога у морској води има и других ретких соли и метала: платине, сребра, паладијума, радијума, германијума и других.

Људи су се од давних времена бавили мишљу да ваде злато из мора. Али многи покушаји су остали без успеха. Научници ипак нису напустили мисао да из морске воде издвоје овај племенити метал, јер њега ту има толико да би сваки становник земљине кугле могао да добије по два килограма.

У Хемиско-технолошком институту у Москви је недавно пронађен добар и јевтин метод за добијање злата из морске воде. Нарочите направе напуњене су специјалном смолом, која омогућује измењивање јона једног метала с другим. Један уређај са оваквом смолом инсталирали су на лађи која је кружила Тихим Океаном. Када се вратила у Москву нашли су на смоли прве количине злата добијеног из морске воде.

На основу овога совјетски научници тврде да је сасвим омогуће индустриско добијање злата. Потребно је само обезбедити довољне количине смоле у којој долази до измене јона а притом везује злато када кроз њу тече вода. Оваква смола — тврде — није погодна само за добијање злата из морске воде већ и за многа подручја технике.

ЧАСОВНИК БУДУЋНОСТИ

Јапанска индустрија спрема за тржиште нову врсту часовника који ће потпуно истиснути досадашње. Сат будућности, како га називају у Јапану, нема никаквих зупчаника ни опруга па чак ни сказаљке и бројчаник. У сат ће бити уграђен транзистор и мали звучник, тако подешен да би радио на истој таласној дужини на којој и опсерваторија где би био централни часовник. Зато је довољно да се само притисне дугме на сату и да се чује традиционални „ударац у гонг“. На тај начин часовници би били потпуно тачни — никад не би ишли ни напред нити каснили.

ТРИ СЛИКАРСКА ВЕЛИКАНА

У месту Аласију у Италији, налази се мала галерија у којој ће ове године бити три изложбе великих сликара. Од 29 марта до 26 априла, Пабло Пикасо ће изложити 28 својих радова: керамику, цртеже и слике. До краја маја биће изложене 32 слике младог и популарног француског сликара Бернара Бифеа, а после њега долазе слике преминулог сликара Модиљанија.

Да ли знате?

ЧОВЕК У ПРОСТОРУ БЕЗ ТЕЖЕ

Генерал Оливер Нис и пуковник Џон Степ, медицински стручњаци врше опите на себи — лебде у простору без теже.

У специјално уређеном транспортном авиону они су неколико пута по 15 секунди покушавали да испитају осећање човека кад изгуби тежину.

Само, њихове пробе су биле врло кратке, јер за време лета кроз васиону или у земљиној орбити посада васионских бродова ће сатима, месецима па и годинама тако лебдети.

ИСПИТИВАЊЕ „СТАРОГ ВАЗДУХА“

Мехурићи „старог ваздуха“ затворени у поларном леду пружају научницима могућност да испитају његов састав и дознају да ли сада индустрија квари ваздух угљендиоксидом. У дубоким слојевима леда на Гренланду и Антарктику ти мехурићи ваздуха се налазе већ од пре десет столећа. Највећи проблем који су притом научници морали да савладају свакако је у томе да се овај ваздух не помеша одмах са ваздухом у соби где раде. У овом „старом ваздуху“ научници нису нашли ни бактерије нити било какве трагове биолошког материјала.

БИЋЕ ИМ ЛАКШЕ

Нови седатив тримегламид лако изазива сан код домаћих животиња кад нека треба да се подвргне хируршкој интервенцији. После операције животиња се лако буди и није заморена. Напротив, изгледа као да се пробудила после краткотрајног сна — пишу три американа научника у часопису „Природа“. Животиње се за време дејства ове дроге не бацакају нити губе координацију покрета. То је најбоља дрога од свих досада примењиваних у те сврхе, тврде научници.

„ШЕТЊЕ“ ЗА ВРЕМЕ ОПЕРАЦИЈЕ

Да би се за време операције омогућило боље струјање крви кроз вене и артерије и спречило згрушавање крви у њима, за ногу пацијента се приљубљује електрода. На тај начин мишићи кад се контрахују као пумпе истискују крв из крвних судова што се иначе дешава при ходању.

Тако ће се избећи, пишу два енглеска хирурга, једна од компликације или понекад и узрока смрти, када згрушана крв пође крвотоком и изазове запушење неке главне артерије.

„ЛЕТЕЋИ БИЦИКЛ“

Упркос потсмеху колега неколико истакнутих британских ваздухопловних стручњака жели да се одмори од млазних авиона и направи машину какву су људи вековима желели. Пропелер овог летећег бицикла покретаће човек сасвим једноставним покретом ноге.

— Ми прилазимо овом проблему озбиљно као да је у питању изградња авиона, — каже један од главних извођача плана. Досадашња испитивања нам дају наде.

Међутим, велики проблем је — колико ће бити потребно човекове снаге за узлетање а колико за одржавање у ваздуху. После неког времена наступиће наравно и замор. Све треба прорачунати. Али, уверени у успех, чланови ове групе са одушевљењем раде на својој замисли.

МАЛО ПУТНИКА, МНОГО НОВЦА

Први атомски путнички брод још је у изградњи. Биће поринут у море 1959, а кренуће на пут 1960. Назван је „Савана“ као што се звао први парни брод који је прешао Атлантски Океан. Брод ће моћи да плови три године а да не добије ново гориво. Некадашња „Савана“, коштала је, прорачунато у данашњем новцу, 25 милиона франака. Атомска „Савана“ коштаће 15 милијарди франака. Поред робе моћи ће да повезе свега 20 путника.

ВАКЦИНАЦИЈА УДИСАЊЕМ

Према америчким листовима, два научника, М. Кон и К. Девис, извршили су имунизацију два заморчета против туберкулозе на тај начин што су им дали да удишу пару вакцине БСЖ-а. Имунизација паром показала се од исте вредности као и поткожна вакцина.

ОПЕРАЦИЈА НА ОТСТОЈАЊУ

У току операције болесник је водио разговор преко телефона. На другој страни телефонске жице налазио се професор Ларс Хаксел, шведски неурохирург, који је слушао болесникова обавештења о томе шта осећа, а за то време је његов „атомски нож“ баратао по болесниковом мозгу. Тако је извршена прва операција на свету помоћу „протонских зракова“, која не може да изазове ни излив крви ни инфекцију пошто се лобања не отвара. Болесник је био човек од 55 година, патио је од депресије и повремених главобоља. У току операције, која је трајала два сата, болесника су лагано окретали око његове уздужне осовине да би зрак начинио круг око оболелог дела мозга, великог колико нокат. После операције болесник је устао, са осмехом се захвалио присутним лекарима и отишао.

ПРАСТАРО ЈАЈЕ

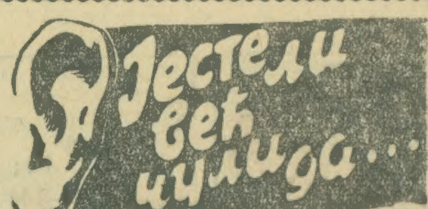
Амерички музеј Природне историје добио је једно јаје диносаура старо, како се верује, 120 милиона година. Диносаур је била једна од највећих животиња која је живела на земљи, а ово нађено јаје је једино у целој западној хемисфери.

ДВА ПУТА ВИШЕ

Број становника у Индији повећава се веома брзо. Ако се садашњи висок проценат рађања настави а проценат смртних случајева буде и даље у опадању, становништво Индије ће се готово удвостручити до 1986 године. Око 800 милиона људи би тада живело на површини која претставља само две петине територије Сједињених Америчких Држава.

ХРАНА ИЗ МОРА

Сваке године из свих океана извади се око 30 милиона тона рибе и биља за исхрану становништва. Међутим, стручњаци верују да се ова количина може још знатно повећати ако би се метод рибарења побољшао.

... „бау-бау“ — страшило којим одрасли често плаше децу — уствари је староегипатска страшна неман из царства мртвих: „Ба-Баи“.

... научници сматрају да дубина снега на Јужном полу износи од 1.800 до 2.000 метара.

... сове су ноћне птице: дању мирују, а у лов одлазе тек кад падне мрак. Међутим снежнобела сова арктичких тундри за време летњих месеци, кад тамо уопште нема ноћи, лови и по дневној светлости.

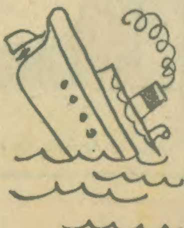
... наша пољска јаребица кад је рањена у ногу сама се „лечи“ на тај начин што на рану ставља „завој“ од меког перја које почупа с трбуха.

... река Нева веома је кратка — свега 74 километра — а ипак у свом сливу има око 50 хиљада језера.

... најстарија стаклена боца пронађена је у гробу египатског фараона Тутмеса II (око 1.400 године пре наше ере).

... крајем прошлог века у гимназијама и другим средњим школама у Србији постојале су три врсте оцена: за учење, за владање и за вредноћу. Оцене за учење биле су: одличан, врлодобар, слаб и рђав; за владање: примерно, добро и лоше; за вредноћу: похвално, марљиво и немарљиво.

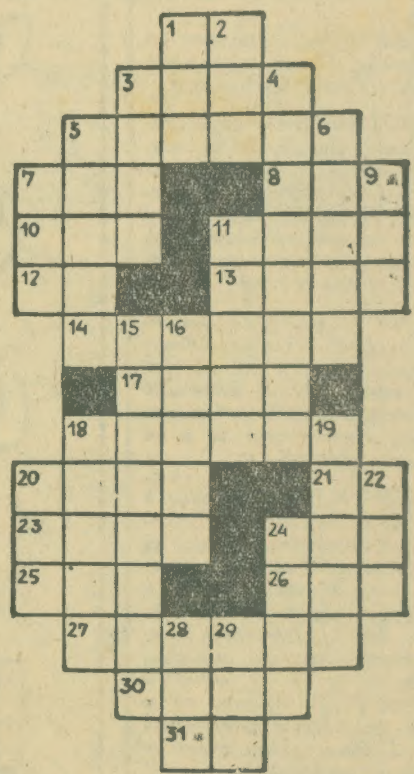

... сваке године на пучини страда око две стотине хиљада бродоломника.

Водоравно: 1) слово латинице; 3) врста рибе; 5) наш народни херој; 7) најситнији део течности; 8) предлог; 10) узвик при јуришу; 11) француски сликар (19 век); 12) иницијали италијанског комедиографа („Мирандолина“); 13) домаћа животиња; 14) косовски јунак; 17) наша река; 18) род стонога; 20) отпоран према болести; 21) слово старословенске азбуке; 23) женско име; 24) свеза; 25) немани; 26) стара српска престоница; 27) запаљене исхијадичног живца; 30) земљотрес; 31) река у Аустрији.

Усправно: 1) река у Немачкој; 2) врста хлеба; 3) водена животиња; 4) град на Космету; 5) музички термин; 6) наш кошаркашки репрезентативац; 7) део тела; 9) река у СССР; 11) један занатлија; 15) главни град једне суседне државе; 16) страно женско име; 18) храбри; 19) презиме италијанске оперске певачице; 20) врста врбе; 22) марка аутомобила; 24) притока Касписког Језера; 28) језеро у Северној Америци; 29) један месец.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) та; 3) бара; 6) тараба; 7) Бањалука; 9) Ана; 10) док; 11) са; 12) ео; 14) ра; 16) Конрад; 18) талк; 19) порота; 21) ре; 22) ев; 23) то; 25) ета; 27) тис; 28) паралела; 31) колиба; 32) нема; 33) на.

Усправно: 1) Тара; 2) Арал; 3) бања; 4) Абуд; 5) талк; 6) акорд; 7) бас; 8) Ака; 12) Енаре; 13) „Орлов“; 16) Ото; 17) акт; 19) петак; 20) Атила; 21) реп; 24) оса; 26) Арон; 27 Теба; 29) Ален; 30) Лима.

Дедине вештине

Медвед који клима главом

Приликом окретања точкова за време вожње медвед спушта и диже главу

Играчку направите од даске и картона али је још боље да цела буде од даске према нацрту који ћете направити на обичном папиру. Изглед играчке имате на слици број 1, поједине делове на слици 2, а попречан пресек „медведа“ на слици 3.

Ево како можете да направите сами једну врло лепу играчку којом ћете обрадовати и себе и своју млађу браћу и сестре

То је један медвед који се полако креће. Као што се из слике види тело овог медведа састоји се из три дела тако причвршћена да између две половине остане празнина кроз коју може да прође једна жица провучена кроз медведов врат. На доњем делу жице причвршћен је један протенасти шраф који је намакнут на предњу осовину точкова. Осовину ћете направити од дебеле жице и искривићете је у облику слова У, као што се то на слици види.

Један лак задатак

Један пуж пење се уз стабло дрвета високо 16 метара. Преко дана попне се четири метра; ноћу, док се одмара, склизне 3 метра. Колико ће му дана бити потребно да се попне на врх дрвета?

Иако је овај задатак лак, ипак ћемо вам дати решење:

Пужу ће бити потребно свега 13 дана да доспе на врх дрвета. Многима се од вас вероватно учинило да му је за тај посао потребно 16 дана, пошто дневно пређе свега један метар. Међутим, када се ујутру тринаестог дана пуж буде налазио на висини од 12 метара, он ће тринаестог дана увече бити тачно на врху дрвета, јер дневно прелази 4 метра.

Загонетка

Многе речи ређам, слажем,
Али главну реч не кажем
Ипак ко ми речи схвати
Сам ће ону главну дати.
А то исто и сад важи,
Да ме нађе ко ме тражи
Пронађи ме, погоди ме,
Ту је негде моје име.
(Загонетка знači — загонетка)

Мудар стражар

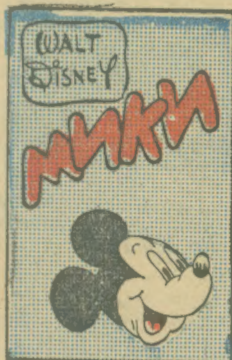

Сл. 1

Ноћни стражар морао је сваке ноћи да обиђе око сваке куће и прође кроз сваку улицу али само по једанпут. Погледајте добро слику 1 па ако не знате како је то учинио погледајте слику 2, и биће вам јасно куда је прошао мудри стражар. Његов пут око куће обележен је тачкицама.

Сл. 2

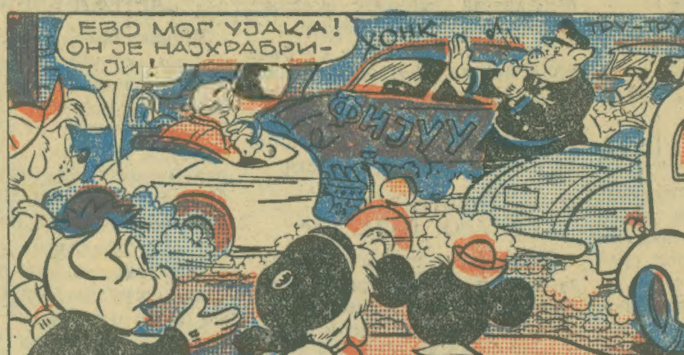

НЕ ЗНА ШТА ЈЕ ПОСЛЕ ДЕВЕТ

Гаја се хвали пред Белком како уме лепо да броји.

— Да чујем, рече Белка.

Гаја поче да броји, али кад је дошао до девет, стао је.

— Па добро, Гајо, валда

знаш шта је после девет?

— Не, не знам, пошто у девет увек морам у кревет.

ДОБРО ЗА ЗЛО

— Ујка Пајо, да ли је истина да свако зло треба вратити добрим?

— Тако је, Влајо! Свака народна пословица је права мудрост.

— Е, онда, треба после подне да ме водиш на сладолед, јер сам малочас разбио твоје наочари.

ЗАШТО ПЛАЧЕ

— Дала сам ти, Гајо, велики сендвич са шунком, а ти опет плачеш — каже тетка Белка Гаји.

— Јесте, али... али... кад год загризем он постаје све мањи, — наставио је да кука Гаја.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Где је био град Промона? Ко су били ротници?

Где се налази Рибље Језеро?

Ко је написао роман „Два идола"?

ОДГОВОР:

ПРОМОНА је био град старих Либурна а налазио се на брежуљку близу Книна.

Племе Далмати заузели су Промону 52 године пре наше ере, а Римљани 34 године.

РОТНИЦИ (у неким крајевима називали су их присежницима) били су у општинама, нарочито у Хрватском Приморју, службеници који су вршили нижу полицијску службу и помагали судијама при суђењу.

РИБЉЕ ЈЕЗЕРО налази се у Црној Гори, под Облом Главом. Дуго је 300 метара, а широко 285. У њему има извора. Богато је рибом, нарочито пастрмком, па је по томе и названо.

„ДВА ИДОЛА" написао је Богобој Атанацковић, књижевник-приповедач. Родио се 10 јуна 1826 године у Бајн, а умро 28 августа 1858 у Новом Саду. Завршио је права. Био је одушевљен присталица Вукових реформи. Учествовао је у народном покрету 1848 године, па је због тога морао да емигрира у Европу. Пропутовао је многе европске земље. У књижевности се јавио песмама, а после приповеткама. Његова повећа приповетка „Буњевка" и роман „Два идола" су најбоље што је он дао у нашој књижевности.

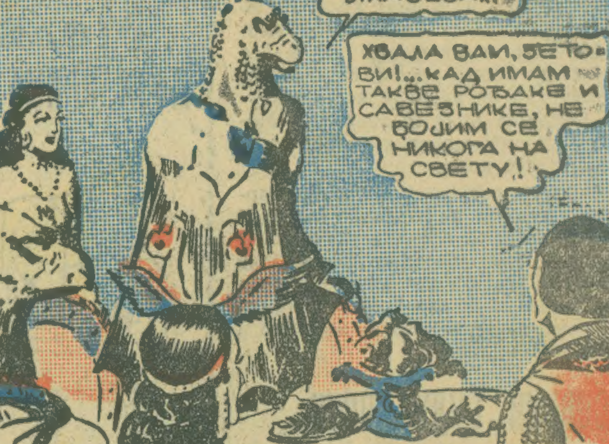
БАШ ЧЕЛИК

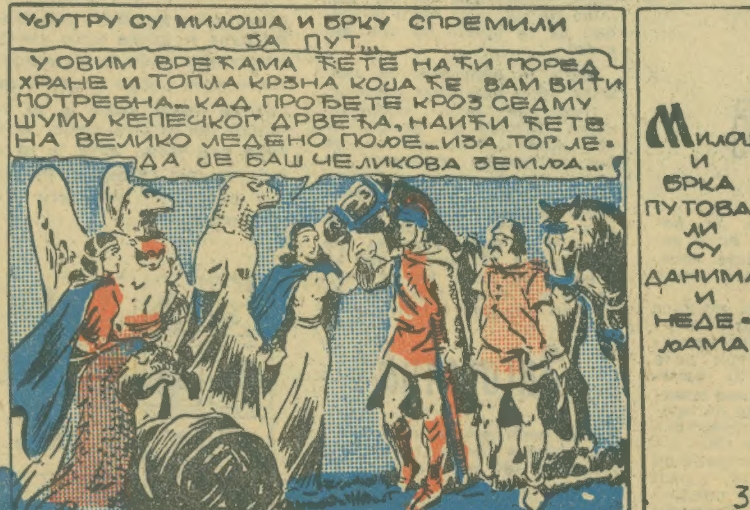

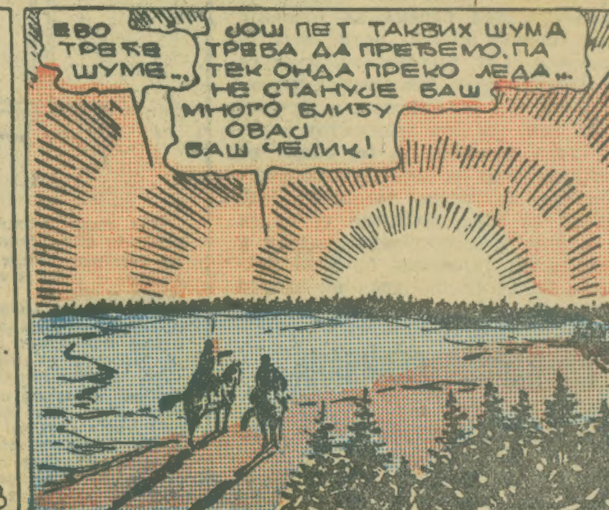

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31 — Издаје и штампа „Политика" штампарско-издавачко предузеће Београд, Македонска 31 — Тек. рач. број 101-707/1-82. Поштански фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 900 полугодишња 450; за иностранство: годишња 1.200 полугодишња 600 динара. — Рукописи се не враћају.